

UNIVERZITA PARDUBICE

FAKULTA FILOZOFICKÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2023

Martina Nešporová

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická

Postava novináře v české literatuře 19. století
Bakalářská práce

2023

Martina Nešporová

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2021/2022

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Martina Nešporová**
Osobní číslo: **H20187**
Studijní program: **B0288A090002 Historicko-literární studia**
Téma práce: **Postava novináře v české literatuře 19. století**
Zadávající katedra: **Katedra literární kultury a slavistiky**

Zásady pro vypracování

Práce bude zkoumat podoby zobrazení literární postavy novináře v českých prozaických textech 19. století. Autor/ka se zaměří na charakteristiku a funkci postav novinářů ve vybraných literárních dílech, přičemž k jejich analýze využije i poznatky dějin médií o dobovém vývoji novinářského povolání. Cílem práce bude popsat, jak se česká literatura podílela na utváření obrazu novináře a novinářského prostředí 19. století.

Rozsah pracovní zprávy:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: 2011
Dějiny české literatury. III, Literatura druhé poloviny devatenáctého století. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1961.
FOŘT, Bohumil. *Literární postava: vývoj a aspekty naratologických zkoumání*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2008.
HODROVÁ, Daniela a kol. *-na okraji chaosu-: poetika literárního díla 20. století*. Vyd. 1. Praha: Torst, 2001.
LEHÁR, Jan – STICH, Alexandr – JANÁČKOVÁ, Jaroslava – HOLÝ, Jiří. *Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Bc. Kateřina Korábková, PhD.**
Katedra literární kultury a slavistiky

Datum zadání bakalářské práce: **1. března 2022**
Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2023**

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D. v.r.
děkan

PhDr. Miroslav Kouba, Ph.D. v.r.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2022

Prohlašuji:

Práci s názvem *Postava novináře v české literatuře 19. století* jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 28. 03. 2023

Martina Nešporová v.r.

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala Mgr. Kateřině Korábkové, Ph.D. za vstřícnost a ochotu při vedení mé bakalářské práce. Po celou dobu mi poskytovala cenné rady, které vedly ke zdárnému dokončení práce.

ANOTACE

Bakalářská práce zkoumá postavu novináře ve vybraných prozaických textech z 19. století. Pro vytvoření představy o novinářství práce využívá dějin literatury a dějin médií. Dále jsou zde shrnuty zásadní momenty české historie, které se na novinářské činnosti taktéž podepisovaly. Základním úkolem bakalářské práce je charakterizovat postavu novináře ve vybraných textech a na základě získaných informací popsat způsoby zobrazování novináře v beletristických prozaických dílech. Dalším cílem je zjistit, jak se česká dobová literatura podílela na vytvoření obrazu skutečného novináře a novinářského povolání v 19. století.

KLÍČOVÁ SLOVA

Historie, literatura, média, novinář, noviny, 19. století

TITLE

The Character of a Journalist in the Czech Literature of the 19th century

ANNOTATION

The bachelor's thesis examines the character of the journalist in selected prose texts from the 19th century. The thesis exploits the history of literature and the media to create an idea of journalism. Furthermore, crucial Czech history events that influenced journalistic activities are summarised here. The bachelor's thesis aims to characterise the character of the journalist in selected texts and, based on the information obtained, to describe the ways of depicting the journalist in fictional prose pieces. Another goal is to determine how contemporary Czech literature contributed to creating the image of a real journalist and the journalistic profession in the 19th century.

KEYWORDS

History, journalist, literature, media, newspaper, 19th century

OBSAH

SEZNAM ILUSTRACÍ A TABULEK

ÚVOD	1
1 POLITICKO-SPOLEČENSKÝ A LITERÁRNÍ KONTEXT 19. STOLETÍ A VÝVOJ MÉDIÍ	3
1.1 Politicko-společenský a literární kontext	3
1.1.1 První léta v 19. století	3
1.1.2 Národní sebeuvědomování	4
1.1.3 Od 30. let 19. století do revolučního období v polovině století	6
1.1.4 Rozkvět ve druhé polovině 19. století	8
1.2 Vývoj médií v 19. století	11
1.2.1 Světový kontext	11
1.2.2 Vývoj českého tisku	12
1.2.3 Novinářské povolání v 19. století	16
2 LITERÁRNÍ POSTAVA	18
2.1 Charakterizace literární postavy	21
3 ANALÝZA POSTAVY NOVINÁŘE VE VYBRANÝCH PROZAICKÝCH TEXTECH	24
3.1 <i>Makabejští</i>	24
3.1.1 Autor – Josef Šimon	24
3.1.2 Kontext díla <i>Makabejští</i>	25
3.1.3 Postava novináře v románu <i>Makabejští</i>	26
3.2 <i>Krejčův novinář</i>	31
3.2.1 Autor – Vojtěch Pakosta	32
3.2.2 Kontext díla <i>Krejčův novinář</i>	33
3.2.3 Dějový vývoj <i>Krejčova novináře</i>	35
3.2.4 Charakteristika postavy <i>Krejčova novináře</i>	39
3.3 <i>Jaroslav Zásmucký</i>	41
3.3.1 Vydavatel – Václav Řezníček	41
3.3.2 Kontext díla <i>Jaroslav Zásmucký</i>	42
3.3.3 Postava novináře v románu <i>Jaroslav Zásmucký</i> (1. díl)	43
3.3.4 Postava novináře v románu <i>Jaroslav Zásmucký</i> (2. díl)	48
3.4 <i>Bodří Pražané</i>	49

3.4.1 Autor – Ignát Herrmann.....	50
3.4.2 Kontext díla <i>Bodří Pražané</i>	51
3.4.3 Novinář v črtě <i>Pražský cestující, pan Jidášek</i>	52
3.4.4 Novinář v črtě <i>Roznašeč novin</i>	52
3.5 Shrnutí analýz	55
3.5.1 Čas vydání zkoumaných textů	55
3.5.2 Autoři zkoumaných textů.....	56
3.5.3 Charakteristika postav novinářů	57
3.5.4 Popis novin ve vybraných textech	59
3.5.5 Přijetí novináře společností.....	60
ZÁVĚR	62
RESUMÉ	64
POUŽITÁ LITERATURA	65

SEZNAM ILUSTRACÍ A TABULEK

Obrázek 1 Periodikum Čech, politický týdeník katolický	34
Obrázek 2 Za jediný zlatý rak. měny, 1. zmínka o povídce Krejčův novinář	34
Obrázek 3 Paleček humoristický týdeník obrázkový, redaktor I. Herrmann.....	51

ÚVOD

V dnešní době, kdy jsou noviny, časopisy nebo články na internetu každodenní součástí našich životů, lze považovat novinářství jako běžné povolání. Novináři mohou studovat na vysokých školách a jsou pak na svou profesi odborně připraveni. Žurnalistika je v dnešní době často prací na plný úvazek a novinář pro své užití nemusí vykonávat další povolání. Pro práci současného novináře je taktéž důležitá svoboda slova. V dnešní době se novináři nemusejí obávat vyjádřit a publikovat jakékoli názory a myšlenky.

Bakalářská práce s názvem *Postava novináře v české literatuře 19. století* se bude právě novináři a jeho povolání věnovat. Prozkoumá, jakým způsobem se novinář projevoval v prozaických textech a jak ovlivnil literaturu. Dalším z cílů je zjistit, zda společnost ovlivňovala novináře a jeho povolání a pokud ano, zda je možné tuto skutečnost doložit skrze vybrané prozaické texty, které zde budou podrobně rozebírány. Práce se zaměřuje pouze na 19. století, které bylo pro utváření obrazu novináře zásadní, jelikož novinářská profese se v této době teprve utvářela.

První kapitola shrne literární vývoj v 19. století, který úzce souvisí také s politickými a společenskými událostmi. Z tohoto důvodu jsou v práci zmíněny zásadní momenty české historie. Do této teoretické části je zahrnuta taktéž oblast dějin médií, a to hlavně z 19. století, ve kterém má novinářská profese v Čechách své počátky.

Druhá kapitola se zaměří na literární postavu – na její funkci v literárním díle a její charakteristiku. Tato kapitola čerpá ze sekundárních zdrojů a z nich získané poznatky následně práce využije v následující praktické kapitole, konkrétně při charakteristice postavy novináře ve vybraných textech.

V poslední kapitole budou zanalyzována čtyři vybraná literární díla z 19. století, z nichž bude vyvozeno, jakým způsobem se postava novináře v literárních textech podílela na utváření obrazu novináře a novinářského povolání v 19. století. Zjištěný obraz novináře ukáže, jak novinář v 19. století žil, jak byl přijímán společností, zda byl vnímán kladně, či negativně atd.

Praktická část tedy podrobně rozebere vybrané prozaické texty. Konkrétně tyto – román *Makabejští*, povídku *Krejčův novinář*, dvoudílný román *Jaroslav Zasmucký* a dvě črty ve sbírce *Bodří Pražané*. Způsob, jakým byla díla vybrána je popsán ve třetí kapitole. Ve všech těchto textech se vyskytuje postava novináře a je tedy možné vytvořit si z nich představu o skutečném

novináři. Práce se bude zaměřovat na hlavní charakteristické rysy novinářů a dalších postav, jelikož z chování osob pohybujících se okolo novináře lze zjistit, jak byl on a jeho povolání přijímáno – práce se tedy nebude zabývat pouze osobností novináře, ale i vývojem novinářského povolání. V každém textu je novinářská profese popsána odlišně, proto bude v závěru představeno několik podob tohoto povolání v 19. století.

V této bakalářské práci je čerpáno především z publikací zaměřených na historii médií a literatury, literárně-teoretických textů a z dobových pramenů. V závěru práce jsou shrnuty všechny analýzy textů a různých podob novinářů a jejich profese v 19. století.

1 POLITICKO-SPOLEČENSKÝ A LITERÁRNÍ KONTEXT

19. STOLETÍ A VÝVOJ MÉDIÍ

1.1 Politicko-společenský a literární kontext

Pro zkoumání novináře v literatuře 19. století je nejprve potřeba si ujasnit celkový politicko-společenský vývoj, abychom věděli, v jaké době vlastně novinář žil a co všechno ho ovlivňovalo v jeho novinářské tvorbě. Ve vybraných textech, které jsem v rámci praktické části analyzovala jsou například politické události důležitým tématem, proto je potřeba znát alespoň základní vývoj událostí v 19. století. Společenský vývoj jsem rozčlenila na několik podkapitol pro jednodušší přehlednost. Je to ale i z toho důvodu, že v průběhu 19. století se situace neustále mění a něco jiného platí v první polovině a něco jiného ve druhé. Politické a společenské dění ovlivňovalo novináře a novinářské povolání v českých zemích buď přímo nebo nepřímo.

V bakalářské práci zkoumám obraz novináře 19. století, který je ve velké míře odrazem reálné představy o žurnalistice a žurnalistech, proto je nutné zkoumat i dobu 19. století, nejen z mediálního hlediska, ale právě i politicko-společenského.

Počátek století se zaměřoval na budování českého národa, proto se této době budu samostatně věnovat jako první. Zásadní byla pak revoluční léta, která významně ovlivnila následující vývoj, proto jim věnuji další samostatnou podkapitolu. Nakonec přichází doba rozkvětu, kdy už není nejzásadnější národní sebeurčování, ale spíše otázka začínající české politiky. Dobu ve druhé polovině 19. století tedy shrnu v další podkapitole.

1.1.1 První léta v 19. století

Vývoj v celé Evropě na začátku devatenáctého století ovlivnily války vedené s napoleonskou Francií, které ukončil až mírový Vídeňský kongres v letech 1814–1815. Došlo ke změnám v rozložení Evropy, Svatá říše římská byla nahrazena Německým spolkem, v čele byl rakouský císař. České země zůstaly součástí rakouského císařství. Ačkoliv formálně byly samostatné jako Království české a Markrabství moravské, nejvyšší úřad přímo podléhal Vídní. Rakouská vláda ze strachu z dalších revolucí vytvořila systém založený na tajné policii, která měla potlačit jakékoliv revoluční myšlenky. Tomuto období se říká Metternichův absolutismus.¹ V zemích panovala velmi přísná cenzura, a tak ani tisk nemohl být rozvíjen. S tímto vývojem úzce souvisí i literatura na počátku 19. století. Kulturu s literaturou spojovalo národní buditelství. Jednou

¹ RYCHLÍK, Jan a Vladimír Georgiev PENČEV. *Od minulosti k dnešku: dějiny českých zemí*. Praha: Vyšehrad, 2013. s. 286–290.

z prvních osobností, které se zabývaly českým jazykem, byl Josef Dobrovský, který na český jazyk pohlížel spíše z vědeckého hlediska a navazoval tak na osvícenského ducha. Zabýval se dějinami, slovanskými jazyky, i kulturou, a tak založil nový vědní obor slavistiku. Díky němu vznikají první vědecké popisy češtiny a první mluvnice.² Ačkoliv Josef Dobrovský byl převážně vědec, angažoval se i v žurnalistice. Vytvářel například literární časopis *Česká literatura*, který byl ale ještě psán německy. K českému jazyku projevoval úctu a jeho řeč týkající se jazykových požadavků vyšla v *Krameriových novinách* a dostala se tak do širšího podvědomí lidu.³ *Krameriusovy c. k. poštovské noviny* byly významným prvkem ve snahách buditelů. Byly v nich i politické a válečné informace. Kramerius kolem sebe měl okruh dopisovatelů, kteří mu posílali zprávy z domova a informace ze zahraničí většinou přejímal z Vídeňských novin. S Josefem Dobrovským se potkal na studiích a od té doby si, když bylo třeba, pomáhali a spolupracovali spolu.⁴ Již na počátku století se začíná probouzet česká publicistika, která se v následujících letech stále více rozvíjí.

1.1.2 Národní sebeuvědomování

Česká společnost byla poměrně málo rozvinutá, ale i přesto se pomalu začala tvořit vlastenecká inteligence. Šlechta zůstávala věrná rakouskému trůnu a do otázky českého vlastenectví většinou nezasahovala, ale i přesto někdy národnímu hnutí poskytla hmotnou podporu. Ani u venkovanů dlouho buditelé nenacházeli dostatečnou podporu. Lidé na venkově sice jako dorozumivací prostředek používali češtinu, ale to stále neznamenal, že aktivně podporovali národní buditelství. Měšťanstvo se sice opíralo o němčinu, ale zato se v něm probouzelo národní vědomí. Měšťanská vrstva se postupně rozšiřovala o lid přicházející z venkova, který sebou ze svých venkovských domovů přinášely jiné způsoby a kulturu, kterou měšťanstvo přijalo za vlastní. Stal se z ní jejich ideál, který se přibližoval myšlenkám národních buditelů.⁵

Prvních třicet let 19. století se stále neslo v duchu národních počátků. Vše bylo nové, nicméně v následujících letech se situace začala formovat a stále se k buditelům přidávali další a další lidé. Vrstva alespoň průměrně vzdělaných Čechů již byla širší a ti ve větší míře rozvíjeli společenský život. Do národnostních otázek se již více začala zapojovat i šlechta. Ve městech si ponechávali kulturu, kterou do nich vnesli venkované. V Praze byl společenský život rychle

² LEHÁR, Jan. *Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha, 1998. s. 160–161.

³ VERNER, Pavel. *Historie mediální komunikace*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2013. s. 149.

⁴ Tamtéž, s. 155–156.

⁵ DVOŘÁK, Karel, VODIČKA, Felix, ed. *Dějiny české literatury: Literatura národního obrození*. Praha: Československá akademie věd, 1960. s. 7–8.

rozvíjen, například se začalo hrát české divadlo, konaly se plesy, koncerty a besedy. Rozvoji kultury napomáhala i zakládání nových institucí, jako bylo Muzeum Království českého, Matice česká, Průmyslová jednota.⁶ Tyto akce přitahovaly do společnosti nové členy, ve kterých se díky tomu probouzelo národní smýšlení a zájem pomáhat českému národu. Na společenských událostech bylo i možné propagovat český tisk.

Bohuš Balajka se v knize *Přehledné dějiny literatury* o literatuře vyjádřil takto: „Vznikající národní hnutí se nemohlo opřít v době národní nesvobody o politické instituce a při nedostatku kulturního a vědeckého života se stávala literatura jediným mluvčím národního života.“⁷ Významný buditelský představitel byl Josef Jungmann a podle něho se také generaci kolem něho říká jungmannova. Právě tato generace vytvořila nový obrozenecký program a na rozdíl od Dobrovského se odklání od osvícenského rozumu a dává přednost citovému prožívání.⁸ Toto období klade největší důraz na jazyk, který byl během 17. a 18. století velmi potlačován. Byl potlačovaný až tak, že se český jazyk používal už pouze na venkově. Buditelé jazyk vnímali jako nový znak národa a projev národní jedinečnosti a osobitosti. Zároveň se bez jazyka nedalo rozvíjet písemnictví, které v této době získávalo významné postavení. Na počátku století byl také veliký zájem o lidovou slovesnost.⁹ Na počátku století se problém s českým jazykem projevoval i v tisku a dlouhou dobu bylo velmi málo česky psaných novin.¹⁰

Jazykové vlastenectví mířilo proti německví v českých zemích. Jungmannův program byl důležitým bodem v národním vývoji. Jazyk pro jungmannovce byl podmínkou pro rozvoj literatury i kultury. Obrozenci ale zároveň měli za cíl vytvořit vlastní kulturu a přesvědčit tom, že Češi jsou schopni umělecky tvořit a jsou proto rovnocenný evropský národ. Jazykový program se projevil ve dvou liniích. První byla snaha o tvorbu ve vysokém stylu, kde se používala hlavně archaická slovní zásoba. Druhá byla tvorba inspirovaná folklorem, v ní se používal jazyk lidové slovesnosti.¹¹

⁶ SVOZIL, Bohumil. *Česká literatura ve zkratce: období od 9. století po konec 20. století*. Praha: Brána, 2013. s. 230.

⁷ BALAJKA, Bohuš. *Přehledné dějiny literatury 1: dějiny literatury české a slovenské s přehledem vývojových tendencí světové literatury*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1970. s. 92.

⁸ SVOZIL, Bohumil. *Česká literatura ve zkratce: období od 9. století po konec 20. století*. Praha: Brána, 2013. s. 160.

⁹ DVOŘÁK, Karel, VODIČKA, Felix, ed. *Dějiny české literatury: Literatura národního obrození*. Praha: Československá akademie věd, 1960. s. 7.

¹⁰ Viz 1.2.2

¹¹ RYCHLÍK, Jan a Vladimír Georgiev PENČEV. *Od minulosti k dnešku: dějiny českých zemí*. Praha: Vyšehrad, 2013. s. 292.

Jungmannovci se shodovali také v tom, že jazyk pro dostatečné národní uvědomění nestačí, ale potřebují se věnovat i dějinám. I v tomto odvětví shledali problémy, protože nevěděli, jak malý a kulturně chudý národ vyrovnat s národy vyspělými. Průkopnické historické práce vytvořili František Palacký a Pavel Josef Šafařík. Ale významné byly i práce umělecké. K nim patří i Rukopisy (*Královédvorský* a *Zelenohorský*). Ty popisují český historický i kulturní dávnověk, a ačkoliv později byla vyvrácena jejich pravost, celou první polovinu devatenáctého století byly pro národní vývoj velmi důležitými prameny a zdroji.¹²

Kromě významného programu *Dvojí rozmlouvání o jazyku českém*, který Josef Jungmann založil, má na svědomí společně se Svatoplukem Preslem a Janem Evangelistou Purkyněm i první česky psaný vědecký časopis *Krok*.¹³

V počátcích 19. století jsou jedny z nejdůležitějších česky psaných novin *Pražské noviny*, které jsou nejprve spojovány se jménem Karla Františka Rosenmullera, poté s Ferdinandem Schonfeldem. Významným redaktorem těchto novin byl například Václav Matěj Kramerius.¹⁴

1.1.3 Od 30. let 19. století do revolučního období v polovině století

Ve čtyřicátých letech už měla obrozenecká literatura poměrně široké čtenářské zázemí. Literatura, vznikající v této době z per obrozeneckých autorů, Čelakovského, Kollára, Erbena, Máchy, Tyla, Němcové atd. dodnes tvoří živé hodnoty, které považujeme za klasické dědictví národní kultury. Pojem národní obrození ale v devatenáctém století nikdo neznal. První výklady tohoto období vznikaly v padesátých letech dvacátého století. Prvotně se v devatenáctém století národní obrození chápalo jako zázrak („vzkříšení“).¹⁵ Pojem obrození se objevil například v *České otázce* od T. G. Masaryka v roce 1895. Literární historikové kolem roku 1900 ale začali odmítat pojem jako „znovuzrození“ české společnosti, ale vnímali i národně osvobozené procesy po celé Evropě, i když všude se specifickými rysy.¹⁶

V politice vznikly dva základní názorové proudy – umírněně liberální a radikálně demokratický. Jejich názory se začaly rozcházet od 11. března 1848. Tento den byl pro národnostní otázky velice důležitý. Pražané právě na shromáždění ve Svatováclavských lázních 11. března vyřkli národní politické požadavky. Země Koruny české měly být státoprávní celek

¹² SVOZIL, Bohumil. *Česká literatura ve zkratce: období od 9. století po konec 20. století*. Praha: Brána, 2013. s. 171–173.

¹³ VERNER, Pavel. *Historie mediální komunikace*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2013. s. 154.

¹⁴ Viz 1.2.2

¹⁵ BALAJKA, Bohuš. *Přehledné dějiny literatury I: dějiny literatury české a slovenské s přehledem vývojových tendencí světové literatury*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1970. s. 92.

¹⁶ LEHÁR, Jan. *Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha, 1998. s. 175.

s centrálními úřady v Praze, čeština a němčina měla být zrovnoprávněna, požadovali zrušení poddanství, cenzury tisku a chtěli svobodu shromažďování a náboženského vyznání. Do té doby v českých zemích panovala přísná cenzura a tisk se nemohl přirozeně vyvíjet. Nakonec ale situace pro začínající české politiky nedopadla dobře a vídeňská vláda neustoupila. České revoluční hnutí bylo poraženo a rakouská moc byla ještě posílena. Po událostech roku 1848 a 1849 se stal císařem František Josef I., kterého nevázaly žádné konstituční závazky a mohl obnovit v celé Habsburské monarchii absolutismus. Panovníkem byl až do své smrti, což bylo v roce 1916.¹⁷

V porevolučním období, tedy v 50. letech byl nastolen v celé Rakouské monarchii (tedy i v českých zemích) absolutistický režim, který byl ještě přísnější než před rokem 1848. Tomuto období nyní říkáme Bachův absolutismus, podle Alexandra Bacha, což byl přední představitel tzn. neoabsolutismu a v nové porevoluční vládě se stal ministrem vnitra. I přes přísné poměry se zachovala rovnost občanů, náboženská svoboda a došlo i ke zrušení poddanství a roboty. Neoabsolutismus sebou přinesl, především v českých zemích, útlum národního hnutí společenského života. Instituce, které vznikaly v předchozím desetiletí byly zavírány. Toto období silně zasáhlo do života osobností národního hnutí, jako byl třeba Josef Václav Frič, Karel Havlíček Borovský, Josef Kajetán Tyl nebo František Palacký. Česká publicistika, která se ve 40. letech rozvíjela a začala ovlivňovat veřejné mínění, kvůli cenzuře úplně zanikla. Bachův absolutismus trval během celých padesátých let, ale na konci se již začal oslabovat a v roce 1859 byl Bach úplně propuštěn ze státních služeb.¹⁸ Tím nastává nová éra rozvolňování a utváření nových společenských poměrů. Průlomovou událostí bylo vydání takzvaného Říjnového diplomu. Ten sice úplně nevymazával znaky absolutismu, ale uznával politická práva českého národa. Na začátku šedesátých let tedy dochází ke vzniku národní strany. V čele stáli František Palacký a František Ladislav Rieger. *Národní listy* byly tiskovým orgánem strany, od roku 1861 vycházejí jako deník a ve veřejném životě hrály velmi důležitou roli. Byl v nich zveřejněn nový politický program strany. Zakládaly se i další politické listy, ale už nebyly tolik úspěšné jako *Národní listy*. Byl to například *Hlas národa*, *Politik*, *Národní pokrok*. Brzy se národní strana rozdělila na dvě křídla: staročesi a mladočeši. Staročesi byli politicky umírnění a mladočeši byli politicky důraznější.¹⁹

¹⁷ RYCHLÍK, Jan a Vladimír Georgiev PENČEV. *Od minulosti k dnešku: dějiny českých zemí*. Praha: Vyšehrad, 2013. s. 304–315.

¹⁸ Tamtéž, s. 318–324.

¹⁹ Tamtéž, 329–330.

K tomuto období, jak už jsem zmínila, nepopíratelně patří jména jako František Palacký, ale s ním i další osobnosti, které zasahovaly jak do politiky, společenského života, literatury, tak i do rozvoje českého novinářství. Jsou to jména jako Karel Havlíček Borovský, Josef Kajetán Tyl, František Ladislav Čelakovský.

U Karla Havlíčka Borovského se zájem o český národ probudil už v univerzitním prostředí. Jeho první práce *Obrazy z Rus* byly publikovány v *Květech* a *Časopisu Českého muzea*. Snažil se o znovuoobnovení listu *Vlastimil*. Havlíček napsal důležitou kritiku na Tylovu novelu *Poslední Čech*. Tato kritika vyšla v *České včele* a díky ní se dostal do podvědomí a stal se redaktorem *Pražských novin*, a právě přílohy *Česká včela*. Havlíček byl žurnalista, který psal pouze o tom, čemu opravdu věřil a chytlavě své názory předával dál. Když odešel z *Pražských novin*, založil si vlastní *Národní noviny*. Sám tyto noviny prohlásil za opoziční. V lednu 1850 byly *Národní noviny* zastaveny a Havlíček se přesunul do Kutné Hory, kde začal vycházet *Slovan*. Tam Havlíček často zmiňoval problematiku se svobodou tisku. Nepřetržitý nátlak, žaloby a procesy dovedly Havlíčka ke zrušení *Slovanu*, a navíc byl vykázán do Brixenu.²⁰

1.1.4 Rozkvět ve druhé polovině 19. století

V 60. letech v českých zemích bylo poměrně oživeno kulturní i literární dění. Například došlo k založení významného spolku Sokol. Dále vznikla Umělecká beseda, což byl spolek určený k rozvoji umění. František Palacký byl zakladatelem *Světoboru* (podporování umělecké tvorby). Pro kulturní i společenský vývoj je důležitý i vznik několika nakladatelství a časopisů, například *Osvěta*, *Obrazy života*, *Světozor*. V těchto letech má i své místo rozvoj českého divadla, obzvláště důležitou událostí je otevření Prozatímního divadla v roce 1862.²¹

V druhé polovině 19. století již není prioritou české literatury neustále podporovat národní probouzení, proto se začíná projevovat několik specifických literárních skupin.

Od padesátých let je to generace májovců. K počátkům patří hlavně Jan Neruda a Vítězslav Hálek, kteří chovali velkou úctu k Máchově Máji. Podle něho se také jmenuje almanach *Máj*, který je úzce spojen právě s májovou generací. Z tvorby májovců vyplývá několik názorů. Již jim nejde o pěstování ohlasové poezie. Nemají již potřebu vykreslovat člověka a život v národním svérázu a stále sdílet vlastenecké písemnictví. Chtějí člověka popisovat jako

²⁰ VERNER, Pavel. *Historie mediální komunikace*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2013. s. 144–146.

²¹ SVOZIL, Bohumil. *Česká literatura ve zkratce: období od 9. století po konec 20. století*. Praha: Brána, 2013. s. 240–244.

mnohostranného, celistvého a reálného. Dávají přednost současnosti a nehledí stále do minulosti. Májovci rozvíjejí českou demokratickou literaturu.²²

Jan Neruda je spojen právě s generací Májovců, ale také je považován za důležitou osobnost české žurnalistiky. Pracoval v redakci *Čas* a poté v deníku *Hlas*. *Hlas* splynul do oblíbených *Národních listů*. Tam se Neruda uchytil a započal svou éru cestopisných črt a především fejetonů. Rovněž je spojen s *Květy* a *Lumírem*. Společně s Hálkem připravoval almanach *Máj*.²³

Májovci se neprojevovali pouze v almanachu *Máj*, ale psali i samostatné básně i prózy. Byly to útvary vyzývavého a vzpurného charakteru, popisující chování společnosti. Celkově se literatura obrací k lidem, kteří se jakkoliv odlišovali od běžných životních způsobů a patřili k společenskému okraji. Kritické tendence májovců vůči společnosti nikdy zcela nevymizely, nicméně po pádu Alexandra Bacha v 60. letech se příslušníci generace májovců začaly včleňovat do společenského života. Postupně se uvolňovala skupinová spjatost májovců a jednotliví tvůrci se vyvíjeli dle svých osobních předpokladů a preferencí, ale zároveň se k tomuto proudu přidávali další autoři, takže májový proud byl dále upevňovaný. Zůstával jasný směr jejich uměleckých snah a okruhy žánrů, kterým se věnovali a ve kterých vynikali.²⁴

V 70. letech dochází k zásadním změnám v politickém životě. Opět českou politiku zasáhla veliká rána, když nedošlo k přijetí Fundamentálních článků, které jsou považovány za nejvýznamnější politický návrh na vyrovnání Čechů a Habsburků v 19. století. Pro politiky i lid to byl velký pád a znamenal konec národních nadějí. Všichni pocítili hluboké zklamání a pocit bezvýchodnosti. Na nějakou dobu pro český národ nastalo období tzn. pasivní rezistence. To všechno ovlivnilo politiku i veřejný život v 70. a 80. letech 19. století. Situaci nepomáhaly ani nepokoje mezi staročechy a mladočechy. Období pasivní rezistence skončilo v roce 1878, když se politici opět začali účastnit říšské rady. Začali sice prosazovat menší ústupky v otázkách jazykových nařízení, později jejich politika byla označena jako „drobečková“. Na konci století stále politická situace přes všechny snahy nebyla ideální. Zájem společnosti o národní otázky opadával a ani čeští politici své cíle neplnili.²⁵ Ačkoliv v politické

²² MUKAŘOVSKÝ, Jan. *Dějiny české literatury III.: Literatura druhé poloviny devatenáctého století*. Praha: NČSAV, 1961. s. 31–34.

²³ VERNER, Pavel. *Historie mediální komunikace*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2013. s. 160–161.

²⁴ MUKAŘOVSKÝ, Jan. *Dějiny české literatury III.: Literatura druhé poloviny devatenáctého století*. Praha: NČSAV, 1961. s. 29–34.

²⁵ RYCHLÍK, Jan a Vladimír Georgiev PENČEV. *Od minulosti k dnešku: dějiny českých zemí*. Praha: Vyšehrad, 2013. s. 351–352.

sféře se Čechům stále nedařilo, publicistika na konci století už má své místo a stává se běžnou součástí společnosti.

V literatuře v 70. a 80. letech ještě stále působí májovci, ale jejich generaci už začínají překrývat generace nové. Na české literární scéně se objevují dvě nová hnutí: ruchovci a lumírovci. Jejich generaci nezařazujeme pouze do krátkého období, ale někteří zástupci tvořili ještě na počátku 20. století. Tvorba ruchovců odkazovala na nenaplněné národní snahy z přelomu 60. a 70. let. S ruchovci si nejvíce můžeme spojit almanach *Ruch*. Lumírovci se na druhé straně věnovali malosti společenského života a rovněž zmiňovali ubohost politiky 70. a 80. let. Jejich skupina je tvořena kolem časopisu *Lumír*. Ruchovci a lumírovci nevystupovali proti sobě, tvořili víceméně vedle sebe a navzájem se doplňovali. Navazovali na romantismus z počátku století, ale ani se nebránili časově bližším slohům jako realismu, popřípadě dekadenci, symbolismu atd. Ruchovsko-lumírovská generace našla oblibu v obyčejném životě, kde jsou nevšední lidé. Hrdinové textů bývají snílci, kteří překonávají překážky. Tento popis se podobá romantismu, ale zároveň autoři dávají důraz na konkrétnost prostoru a času a vytvářejí takový výklad světa, který uklidní rozbouřenost konce století.²⁶ Hlavní představitelé této generace jsou například Svatopluk Čech, Eliška Krásnohorská, Josef Václav Sládek, Jaroslav Vrchlický, Julius Zeyer. Jak jsem již psala, autoři začínali tvořit kolem almanachů vydaných kolem roku 1870. Někteří autoři do časopisů spojených s ruchovci a lumírovci nepřidávali jen svá literární díla, ale působili i jako jejich redaktoři. Například J. V. Sládek vydával časopis *Lumír* od roku 1877 až do roku 1898.²⁷ Právě s tímto obdobím nejvíce souvisí autoři prozaických textů, které budu v praktické části bakalářské práce analyzovat.

Pohled člověka na společnost je na konci století jiný, než tomu bylo dříve. Literatura se rozvolňuje a projevuje se několik dalších směrů. Je možné si vybírat četbu podle zájmů a zálib. Následujícímu období se začalo říkat česká moderna.²⁸

V 90. letech mladočeši zvítězili nad staročechy, a to na nějakou dobu mezi Čechy vneslo naději, ale ani oni nebyli schopni dosáhnout vůči Vídni ničeho jiného než politiky drobných zisků. Postupně se strana začala štěpit a vzniklo několik jednotlivých politických stran. Proces štěpení politických stran byl svým způsobem přirozeným jevem novodobé společnosti, ale ve své době to bylo vnímáno jako projev krize. Tato krize vedla až ke společenským problémům a člověk

²⁶ LEHÁR, Jan. *Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha, 1998. s. 297–302.

²⁷ Tamtéž, s. 293.

²⁸ SVOZIL, Bohumil. *Česká literatura ve zkratce: období od 9. století po konec 20. století*. Praha: Brána, 2013. s. 306–313.

někdy přichází o svoje pevné místo ve společnosti.²⁹ Se vznikem politických stran se různé rozděluje i tisk a některé listy jednoznačně podporují různé politické strany.

Na závěr této teoretické kapitoly, která objasňuje zásadní literární, politické i společenské momenty, které měly vliv na vývoj novinářského povolání, bych ráda shrnula, do jaké literární skupiny spadají autoři textů, které budu v poslední kapitole rozebírat. Všichni autoři jsou z druhé poloviny 19. století, proto jsou generačně blízcí májovcům, lumírovcům, ruchovcům a autorům moderny. Žádný z autorů nezapadá úplně přesně do jedné z těchto skupin, ale spíše se pohybují na pomezí více z nich. Ale všechny autory ovlivňovala náboženská tematika. Také se u nich objevovaly venkovské motivy a časté jsou i vlastenecké prvky, to ale podrobně rozeberu v praktické části.

1.2 Vývoj médií v 19. století

V této podkapitole se budu věnovat vývoji tisku. Nejdříve ve světovém kontextu, protože je důležité znát souvislosti ze světa, před tím, než se začneme věnovat žurnalistice v českých zemích. Především se budu věnovat vývoji česky psaných tiskovin. Na závěr v podkapitole shrnu, jaké bylo novinářské povolání v dlouhém 19. století.

1.2.1 Světový kontext

Než se začnu věnovat konkrétně novinářskému povolání 19. století v českých zemích, je třeba si ujasnit celosvětový kontext. Do vývoje tisku se vnesly politické a společenské procesy, o kterých jsem psala v historickém vývoji 19. století. Ale tisk ovlivnil také technologický vývoj, který výrazně zlepšil podmínky výroby i distribuce.³⁰

„Objevitel rychlolisu byl Friedrich Gottlob König spolupracoval s vynikajícím mechanikem a První Königův rychlolis byl patentován 1811 a 1812. Základem se stal dutý železný tkalcový válec (cylinder) přitlačující papír na samočinně zabarvenou tiskovou formu.“³¹

V roce 1820 už tento vynález tiskl přibližně 1 500 výtisků během hodiny. Později došlo k dalšímu zlepšení a to až 5 000 výtisků za hodinu. A od roku 1846, kdy byla postavena první rotačka, se tisklo až 20 000 archů za hodinu. Pokrokem je také průmyslová výroba papíru. Díky tomu je papír lacinější a umožňuje výrobu papíru v rolích, a ne jednotlivých listech. Rychlejší distribuce novin z velkých měst byla díky rozvoji železniční sítě. Ve městech vzrostl počet

²⁹ Tamtéž, s. 338–339.

³⁰ BEDNÁŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. s. 65.

³¹ Encyklopedie knihy, *Rychlolis* [online], c2018, Datum poslední revize 10. 12. 2018, 22:47 UTC, [citováno 24. 01. 2023] Dostupné z: <https://www.encyklopedieknihy.cz/index.php?title=Rychlolis&oldid=15317>

obyvatel, kteří uměli číst a psát a tím se zvětšila poptávka, především po nedělnících, ty byly cenově dostupné a také neděle byl jediný den, kdy lidé nepracovali, měli tedy čas na četbu.³² Četba se tedy zařadila k volnočasovým aktivitám. Postupem času si tato činnost získala oblibu a z četby novin se stala každodenní rutina. Noviny byly zdrojem informací a lidská touha po vzdělání a informovanosti člověka dovedla k pravidelné četbě.

Ve 30. a 40. letech v mnoha zemích došlo k rozšíření masového tisku (tzv. penny papers). Tento tisk byl určen široké veřejnosti.³³ Masové listy se rozšířily z velké části pouličním prodejem. Byly určeny pro masové čtenáře, ale to není jediný charakteristický rys. Měly vysoký náklad a specifickou grafickou úpravu. S masovým tiskem přišly velké a výrazné titulky a velké fotografie.³⁴

Informoval o místním zpravodajství, společenských a politických událostech, o kriminálních činech a o senzacích. Tento tisk měl vysoký náklad a příjmy z inzerce, proto mohl snížit cenu jednotlivých výtisků, tím se výrazně zvýšil počet čtenářů. Největší rozvoj masového tisku je zaznamenán v USA (*The Sun, The New York Herald, The New York Tribune*), ale také ve Francii (*La Presse*) a později v Anglii.³⁵

O něco později se inzerce v novinách rozšířila i v českých listech. To je doložitelné i na příkladech z mého výzkumu. V inzertních částech dobových novin je možné si všimnout zmínek o nově vydávaných literárních dílech, včetně těch, které jsem zkoumala.

V českých zemích se uchytil pro masový tisk název bulvární tisk. Není to ale myšleno ve stejném smyslu jako známe bulvární tisk dnes. Slovo je odvozeno podle tisku ve francii, kde jsou listy prodávány na bulvárech. U nás k rozvoji masového (bulvárního) tisku dochází později než ve světě, a to až ve druhé polovině dvacátých let 20. století. Byly to například listy *Expres* nebo *Poslední list*.³⁶

1.2.2 Vývoj českého tisku

Podobně jako ve světě i v českých zemích v průběhu 19. století přichází mnoho změn. Nastaly hospodářské proměny, přechází se ke strojové výrobě. Jednotlivá průmyslová odvětví se díky tomu rychle rozvíjejí a české země se dokonce řadí k nejvýznamnějším zemím habsburské

³² BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. s. 65.

³³ Tamtéž, s. 65–66.

³⁴ Tamtéž, s. 30.

³⁵ Tamtéž, s. 65–66.

³⁶ JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Média a společnost*. Praha: Portál, 2003. s. 30.

monarchie. Tyto změny ale mají i negativní stránky, přináší sociální napětí a otřesy, protože manufakturní dělníci vystupují proti strojové výrobě, které ale nelze zabránit. I v rozvoji dopravy české země držely krok se zbytkem Evropy.

S tiskem v českých zemích v 19. století úzce souvisí proces národního sebeuvědomování. Počátky česky psaných periodických novin si spojujeme s Karlem Františkem Rosenmüllerem st. Vydával noviny *Český postilion* neboli *Noviny české*, také známé pod názvem *Sobotní pražské poštovské noviny* nebo *Outerní pražské poštovské noviny*. Když Rosenmüller v roce 1727 zemřel ve vydávání novin pokračoval jeho syn a poté i vdova Žofie nejprve se svým druhým manželem a poté i třetím manželem Františkem Hynkem Kirchnerem, kterým na dobu deseti let kvůli nedostatku odběratelů noviny končí v roce 1772. Rosenmüllerovi dědicové v roce 1782 noviny na krátkou dobu obnovili pod názvem *Pražské české noviny*. Nakonec byly odkoupeny Janem Nepomukem Ferdinandem Schönfeldem a přejmenovány na *Schönfeldské císařské královské pražské noviny*, o které se v krátkém časovém úseku starala celá řada redaktorů, například: Václav Matěj Kramerius.³⁷ Ten se na novinách nepodílel pouze jako redaktor, ale podílel se i na sazbě, tisku a zajišťoval distribuci. Kramerius se skrz noviny přihlásil k obrozeneckému hnutí a přispíval k výchově a vzdělání lidu. Informoval lid o kulturním životě, zejména o pražském divadle Bouda. Na poslední straně novin, také zveřejňoval seznam česky psané literatury s krátkým hodnocením. Pod vedením Krameria byly noviny úspěšné a dosáhly až k počtu 900 odběratelů. Po neshodách Krameria a Schönfelda Kramerius odešel a založil vlastní noviny s názvem *Krameriusovy c. k. pražské poštovské noviny*. Název byl později změněn na *Krameriusovy c. k. vlastenecké noviny*, které vycházely jednou týdně.³⁸ Tento přístup k informování se uchytil a svým způsobem zůstává podobný dodnes. V prozaických textech, které rozebírám v praktické části, noviny mají podobnou podobu jako ty, které vydával Václav Matěj Kramerius.

Za dobu Schönfelda byly noviny ještě několikrát přejmenovány. Noviny opět načas zanikly s odchodem posledního redaktora, kterým byl Josef Linda. V roce 1825 se *Pražských novin* ujímá dynastie Haasových. Zemřelého Josefa Lindu nahradil František Ladislav Čelakovský, který původní literární přílohu *Rozličnosti Pražských novin* změnil na *Českou včelu*. V této příloze rozvinul literární kritiku a vyjadřoval se k literárním událostem. Díky jeho jazykové vybavenosti noviny přestaly být závislé na německém tisku. Přebíral informace i z dalších

³⁷ Encyklopedie knihy, *Noviny* [online], c2019, Datum poslední revize 30. 09. 2019, 08:11 UTC, [citováno 24. 01. 2023] Dostupné z: <https://www.encyklopedieknihy.cz/index.php?title=Noviny&oldid=16929>

³⁸ BEDNARÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. s. 72–74.

zahranických periodik. V roce 1845 *Pražské noviny* již neměly takovou úroveň a odkoupil je Vilém Medau. Jako redaktor do novin nastoupil na doporučení Františka Palackého Karel Havlíček Borovský. Havlíček je považován za prvního nezávislého redaktora.³⁹ To, že noviny přestaly být závislé na německém tisku je velký průlom v české žurnalistice. V rozvoji českého novinářství je Karel Havlíček Borovský jednou z nejdůležitějších osobností.

V době, kdy byl Havlíček redaktorem se noviny staly opět úspěšnými. Už během prvního roku zvedl náklad na 1500 výtisků. Nezaměřoval se už pouze na jazykovou a literární stránku, ale domníval se, že lidé by měli mít přehled i o hospodářském a politickém životě. Byl jeden z prvních, kdo se začal zamýšlet nad úkoly českého tisku. Vytýkal mu, že se zabýval pouze jazykovými otázkami, literaturou a národností. Poté, co z novin odešel, založil Havlíček vlastní *Národní noviny*.⁴⁰ Díky tomuto přístupu začínají noviny být zdrojem velkého množství informací, které jsou pro lidi důležité. Čím více informací se v novinách vyskytuje, tím větší zájem o ně je.

Toto byl vývoj českého tisku v první polovině 19. století. Oproti němu se druhá polovina století liší. Můžeme ji rozdělit do tří etap: „První je krátké období politicky bouřlivých roků 1848 a 1849, v nichž tisk sehrával roli aktivního účastníka revolučních pohybů, a dozvuků tohoto období. Druhou je postavení tisku v době neoabsolutismu a třetí rozvoj politicky diferencovaného tisku po roce 1860.“⁴¹

15. března 1848 byla zrušena cenzura, a to se v českém tisku projevilo dvěma způsoby. Objevila se v tisku i politická témata a bylo zakládáno veliké množství periodických i neperiodických tiskovin, které ale často neměly dlouhého trvání. Nově vzniklé tituly měly různou kvalitativní úroveň, která závisela na schopnostech redaktorů. Schopných redaktorů nebylo příliš, proto některé regionální noviny nebyly u čtenářů úspěšné a na trhu se neudržely. Toto pro tisk rozvolněné období netrvalo dlouho a již 13. března 1849 byl vydán tiskový patent, který opět tisk začal omezovat. V květnu 1852 byl vydán nový tiskový zákon, který poměry ještě zhoršil. Centrem politického, a i novinářského dění byla Praha. Tisk revolučního období v Praze lze rozdělit na liberální tisk, radikálně demokratický a konzervativní.⁴²

³⁹ Encyklopedie knihy, *Noviny* [online], c2019, Datum poslední revize 30. 09. 2019, 08:11 UTC, [citováno 24. 01. 2023] Dostupné z: <https://www.encyklopedieknihy.cz/index.php?title=Noviny&oldid=16929>

⁴⁰ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. s. 78–80.

⁴¹ Tamtéž, 99.

⁴² Tamtéž, s. 99–100.

Neoabsolutismus ovlivnil český tisk velmi negativně. V roce 1851 už v Praze existovaly pouze dvoje noviny, které byly psané česky. Byly to *Pražské noviny* a *Pražský prostonárodní list*. *Pražské noviny* sloužily jako úřední noviny, kde byly vydávány různé vyhlášky, sdělení a nařízení vlády. V roce 1852 bylo vydáno tiskové nařízení, které povolovalo jen tisk, který byl loajální vládě. Volněji se mohly rozvíjet pouze zábavné nebo vědecké listy, jako třeba *Lumír*.

V období mezi rokem 1860-1889 je pro český tisk dobou rozvoje. V této době se již ustanovilo profesionální novinářské povolání, jednotlivé tituly nabíraly jasný směr a formoval se okruh čtenářů. Noviny již nebyly zaměřeny pouze na politická centra. Vznikal specifický druh lokální žurnalistiky. Od šedesátých let, již kontinuálně pokračuje vývoj českého tisku. Vydáním nového tiskového zákona se změnil podmínky pro vydávání tisku. Již nad ním nedohlížel policejní úřad, ale soud. Média začala být považována jako reprezentace veřejnosti. Protože většina lidí stále neměla volební právo, postrádala tak přímý vliv na politické dění. Bednařík uvedl: „Nejdůležitějšími komunikačními médii byly periodický tisk, brožury, letáky, knihy, veřejnou (politickou) funkci mělo také divadlo a lidová píseň.“⁴³ Média sdružovala lidi do velkých skupin podle jejich idejí a pocitu sounáležitosti. Fenomémem této doby je vydávání politických listů, které nevíce ovlivňovaly veřejné mínění. Postupně se česká žurnalistika začala rozdělovat na liberální, konzervativní a socialistickou (převážně dělnický tisk).⁴⁴ Takové sdružování společnosti díky tisku popisují v praktické části práce. Z textů, které analyzuji vyplývá, že média dokážou společnost sjednotit, ale i rozdělit. A vychází to tedy i z použité odborné literatury.

Závěr 19. století nejvíce ovlivnil vrchol průmyslové revoluce a rychlý technologický rozvoj. Vynálezy, které vznikaly na konci 19. století ve veliké míře ovlivnily životy všech lidí ve století následujícím. Noviny dále ovlivňovaly politické názory veřejnosti. Využití elektřiny a s tím i nárůst čtenářů z vydávání novin utváří stabilní výrobní odvětví. Do produkce tisku již proniká obchodní uvažování. To si v Evropě nejvíce spojujeme s vydavatelem lordem Northcliffem. Tento vydavatel v roce 1896 založil list *Daily Mail*. On jako první překročil v roce 1915 hranici jednoho milionu výtisků. Lord Northcliff aktivně využíval ve svých listech reklamy.⁴⁵ Díky této informaci je možné tvrdit, že na konci 19. století má tisk v Evropě včetně českých zemích své stálé místo a začíná se ve velké míře využívat i komerčně a dokáže v ovlivnit trh v zemi.

⁴³ Tamtéž, s. 109–110.

⁴⁴ Tamtéž, s. 110.

⁴⁵ Tamtéž, s. 123–130.

1.2.3 Novinářské povolání v 19. století

Právě od 19. století se ustálilo samostatné novinářské zaměstnání. Jan Jirák a Barbara Köpplová v knize *Média a společnost* novináře popisují takto: „Novinář bývá v současné době v otevřených společnostech zpravidla definován jako jedinec, který je vybaven profesionálními dovednostmi k tomu, aby dokázal:

- a) z neustávajícího toku informací vybírat zprávy;
- b) rozeznat, co je důležité a co ne;
- c) důležité zprávy vřadit do kontextu, z něhož lze vysoudit, jaký má informace dosah a jaké má důsledky pro život jednotlivce ve společnosti;
- d) vyložit informaci a její kontext jasně, zřetelně a pochopitelně;
- e) odolat vnějším tlakům a považovat body a) –d) za mravní imperativ svého jednání.“⁴⁶

Povolání novináře v některých zemích není ukotveno a za novináře se může označit kdokoliv. Vývoj novinářského povolání souvisí s celkovým vývojem novinářství. Podle Dietra Paula Baumerta sahá již do 15. století a lze novinářství rozdělit na etapu prežurnalistickou, dopisovatelskou žurnalistikou, spisovatelskou žurnalistiku a redakční žurnalistiku. Přičemž 19. století protíná spisovatelskou i redakční žurnalistiku.⁴⁷ V první fázi, prežurnalistické, se za novináře považují i potulní zpěváci, městští úředníci a poslové. Ve fázi dopisovatelské žurnalistiky je novinář i knihtiskař, poštmistr, diplomat a obchodník, ale také umělec, bankéř nebo vědec, či kdokoliv jiný, kdo přináší zprávy.⁴⁸ Důležitý faktor pro rozvoj novinářského povolání je touha po informacích. Ta přichází s rozvojem obchodu. Zdrojem jsou z počátku lidé, co cestují, k nim mohou spadat i kočovní umělci.⁴⁹

Vývoj novinářské profese jako povolání podle Baumerta spadá do poslední fáze (redakční žurnalistika). Novinářská práce se začíná dělit. Vznikají rubriky a mění se i způsob zpracování informací. Zprávy jsou upravovány, doplňovány a více ověřovány. Ten, kdo je vydavatelem, není zároveň šéfredaktorem, tak vzniká nová profese a od této chvíle je novinář celodenní zaměstnání.⁵⁰

Martin Conboy v knize *Jurnalism A Critical History* uvedl, že v Evropě během 19. století jsou tři trendy ve vývoji žurnalistiky. Začínají se publikovat radikálnější názory, vlivný buržoazní

⁴⁶ JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Média a společnost*. Praha: Portál, 2003. s. 33.

⁴⁷ Tamtéž, s. 34.

⁴⁸ Tamtéž, s. 70.

⁴⁹ BEDNÁŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. s. 37.

⁵⁰ JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Média a společnost*. Praha: Portál, 2003. s. 72.

tisk získává pevnější pozici a rozšiřují se nedělní a týdenní populární tiskoviny i v nižších společenských vrstvách.⁵¹ Novinářství má větší význam v politické a sociální sféře. Také Conboy uvádí, že je novinářství nazýváno čtvrtým stavem, po duchovenstvu, šlechtě a neurozených lidech. Každý z nich měl ve společnosti nějakou funkci a moc. Stejně tak tomu začíná být i u novináře v 19. století.⁵² Toto tvrzení bude také možné pozorovat na konkrétních případech ve zkoumaných textech. Novinář je v některých textech popisován jako osoba s určitou mocí.

Na konci 19. století je už novinářské povolání více organizované. Začínají vznikat asociace, které novináře sdružují. Asociace pomáhají definovat novinářskou profesi. Jedna z prvních byla ve Velké Británii a poté v USA.⁵³ S ustálením profese se žurnalistika dostává i do výuky na akademické půdě. První vzdělávací institut žurnalistiky vznikl ve Spojených státech, ale to už je historie 20. století.⁵⁴

Jako první definovali novinářské povolání právě vznikající žurnalistické organizace. Obraz novinářského povolání se formoval od konce 19. století. První novináři na plný úvazek byli ve Velké Británii.⁵⁵ Práce ve vydavatelstvích se začala hierarchizovat a s tím souvisí i zařazení novináře ve společnosti. Nejprve spadali ke skupině intelektuálů, kteří nepatřili do středu společenských zájmů. Ve skutečnosti novináři pracovali každý den velmi dlouho a jejich povolání bylo poměrně nestabilní za malou mzdu. Rovněž bývali využíváni vydavateli, kteří naopak byli poměrně bohatí.⁵⁶ V rozbořech se budu také postavením novinářů ve společnosti zabývat. Obecně bych řekla, že novinář u nás v průběhu 19. století měl těžké postavení. Někdy kvůli politické situaci nebyl přijímán a novinářské povolání nebylo dostatečně výdělečné.

Proto se často novináři identifikovali spíš s profesemi všeobecně uznávanými, jako byli třeba učitelé. Velké množství redaktorů ještě na konci 19. století nebyli v novinách na hlavní pracovní poměr, ale byli právě třeba univerzitní profesori nebo právníci a novinařinu dělali k tomu.⁵⁷

⁵¹ CONBOY, Martin. *Journalism. A Critical History*. London: SAGE Publications Ltd., 2004. s. 88.

⁵² Tamtéž, s. 110.

⁵³ HØYER, Svennik; LAUK, Epp. *The Paradoxes of the Journalistic Profession: A Historical Perspective*. *Nordicom Review*, 2003, 2, s. 3–17.

⁵⁴ Tamtéž.

⁵⁵ HØYER, Svennik; LAUK, Epp. *The Paradoxes of the Journalistic Profession: A Historical Perspective*. *Nordicom Review*, 2003. s. 2–3.

⁵⁶ Tamtéž, s. 4.

⁵⁷ Tamtéž, s. 3–17.

2 LITERÁRNÍ POSTAVA

V této kapitole se budu zabývat teorií literární postavy. V další části bakalářské práce budu zkoumat literární postavu novináře ve vybraných textech a k analýze využiji právě teoretických poznatků.

Podle Bohumila Fořta jsou literární postavy v teoretickém zkoumání občas přehlížené a není jim věnováno tolik pozornosti jako ostatním naratologickým kategoriím. Je tomu proto, že o literární postavě je obtížné diskutovat v odborných termínech a známe spoustu typů postav a několik způsobů jejich interpretace.⁵⁸

Literární postava je spojena s příběhem. „Vždy se vypráví příběhy o tom, že někdo někde něco činí nebo se někomu něco děje.“⁵⁹ Dokonce je dnes literární věda schopna za literární postavu uznat cokoliv, nejen lidský protějšek. Za postavy byla brána i zvířata, ale o jejich psychologii toho víme málo, takže je obtížné, je, jakkoliv vnitřně charakterizovat. Postava se zařazuje i s dalšími faktory k naratologickým kategoriím.⁶⁰ Tomu rozumím tak, že ve všech formách komunikace, ať verbální či neverbální, se můžeme kromě podstaty sdělení zaměřit i na konkrétní prostředky, které sdělení dodávají formu.

V narativěch jsou postavy považovány za klíčové. Literární postavy jsou zkoumány společně s dalšími narativními elementy. Dále tedy k naratologii kromě postavy patří i děj, ke kterému můžeme zařadit další pojmy, jako např.: syžet, fabule, zápletku, událost, akce nebo prostředí. Literární teorie tedy zaměřuje velikou pozornost na vztahy mezi dějem a postavou.⁶¹ V praxi je možné tyto vztahy zkoumat a pozorovat. V případě dějů a postav, které jsem zkoumala je vztah mezi dějem a postavou zřetelný. Postava vždy nějak utvářela a ovlivňovala děj, ale i naopak. Postava a její charakter se měnil podle událostí v ději.

Buď můžeme postavu zkoumat ve vztahu k ději tak, že je mu absolutně podřízena a je zkoumána jen jako soubor jazykových elementů, nebo můžeme na postavu nahlížet jako na samostatný prvek v textu, který žije vlastním životem. Třetí zkoumání postavy je zaměřeno na její roli v narativu. Zkoumá tzv. hloubku a mělkost postavy, hlavní a vedlejší postavy, statické a dynamické, realistické a nerealistické a mnoho dalších. Z toho vyplývá typologie postav.⁶²

⁵⁸ FOŘT, Bohumil. *Literární postava: vývoj a aspekty naratologických zkoumání*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2008. s. 7–9.

⁵⁹ Tamtéž, s. 13.

⁶⁰ Tamtéž.

⁶¹ Tamtéž, s. 13–14.

⁶² Tamtéž, s. 14.

Právě tyto faktory budu pozorovat v další kapitole na konkrétních postavách ve vybraných prozaických textech z 19. století.

Vztahem mezi postavou a dějem se zabýval již Aristotelés. Podle něho ale byla postava absolutně podřízena ději, pouze mu slouží.⁶³ Aristotelés zkoumal ale postavu v tragédii. Je to tedy o něco jiný pohled než v současné době u prózy. V tragédii rozlišoval šest pojmů (postava, děj, slovní výraz, myšlenková stránka, scénická výprava a hudba).⁶⁴

Jiný názor měl například Edward Morgan Forster, v knize *Aspects of the Novel* porovnával atributy literárních postav s atributy postav z reálného světa. Považuje tedy postavy v knihách za skutečné lidi. Dokonce o lidech v knihách můžeme vědět víc než o postavách kolem nás ve světě reálném. Můžeme vidět tajný život fikční postavy, ale nemůžeme vidět tajné životy lidí kolem nás, které známe v reálném životě.⁶⁵ Forest tedy porovnává skutečné lidi a literární postavy na základě pěti faktorů: narození, jídlo, spánek, láska a smrt.⁶⁶ Nakonec ještě Forest zkoumal postavy ve fikčním světě jako ploché a plastické. Ploché jsou snadno rozeznatelné a zapamatovatelné. Vyjádří se třeba jen jednou větou. Plastické postavy nás mohou překvapit něčím nečekaným a nepředvídatelným. „Ploché postavy jsou jednoduché a charakterově se nevyvíjejí, postavy plastické vývoji, a tedy i změně a možnosti překvapit podléhají.“⁶⁷ Tuto definici podrobně využiji i u praktické části, kde určím, zda zkoumané postavy novináře jsou postavy plastické nebo ploché. V případě mnou vybraných textů se jedná ve třech případech o postavy plastické. Více ale pracuji s označením postavy statické a dynamické. Podobně se postavou zabývá i Daniela Hodrová ve své knize *Na okraji chaosu*.

Daniela Hodrová rozlišuje postavu-definici a postavu-hypotézu. Výklad těchto pojmů je podobný jako u postavy ploché a plastické (neboli statické a dynamické). Postavu-definici je možné přesně charakterizovat, bez jakýchkoliv nejasností, explicitně. Postava-hypotéza bude možné charakterizovat jen částečně, neúplně.⁶⁸

S teorií literární postavy souvisí i fokalizace neboli hledisko vyprávění, perspektiva, úhel pohledu. Ať tomu budeme říkat jakkoliv, všechno ovlivňuje a obohacuje zkoumání literární postavy. Fokalizátor zaujímá buď vnější nebo vnitřní pozici. Na text lze nahlížet ptačí

⁶³ ARISTOTELÉS. *Poetika*. Přeložil František GROH. Praha: Gryf, 1993. s. 8–9.

⁶⁴ Tamtéž, s. 15.

⁶⁵ FOŘT, Bohumil. *Literární postava: vývoj a aspekty naratologických zkoumání*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2008. 17 s.

⁶⁶ Tamtéž, s. 18.

⁶⁷ Tamtéž, s. 19.

⁶⁸ HODROVÁ, Daniela. *--na okraji chaosu--: poetika literárního díla 20. století*. Praha: Torst, 2001. s. 547.

perspektivou nebo perspektivou omezeného pozorovatele (prostorová perspektiva). V prvním případě vypravěč přináší pohled z vrchu, vidí dění na různých místech. V tomto případě ale fokalizátor nemůže být spojen s postavou. V opačném případě je fokalizátor omezen jen tím, co zrovna může vidět. Nachází se v nějakém prostoru a může popsat jen ten. V momentě, kde se pohne do prostoru jiného, vidí zase o něco víc. Obě tyto perspektivy se během vyprávění mohou měnit a prolínat.⁶⁹ Ve zkoumání prozaických textů perspektivu vyprávění zohledním, protože díky perspektivě lze lépe nahlédnout do příběhu, blíže poznat postavu novináře, a tak i dobu, ve které se novinář nacházel. V textech, které zkoumám, je většinou použita ptačí perspektiva, víme toho o době a prostoru novináře víc, než kdybychom byli jen omezení pozorovatelé.

Nad literárními postavami neustále musíme bádát a přemýšlet, protože ačkoliv jsou fiktivní a vidáme je jen na papíře v knihách, ovlivňují náš život. Mluvíme o nich stejně jako by to byly reální lidé. Přemýšlíme nad jejich motivací a reakcí a vysvětlujeme jejich jednání. Proto je na místě pokládat si otázku, zda je literární postava jen pojem narativu, nebo přesahuje text a měli bychom postavu zkoumat víc.

Často se pokládá otázka o životě postav. Běžně používáme metaforicky slova jako život a žít. Je evidentní, že postavy nežijí, tak jako my, reální lidé. Toto se týká vyloženě podstaty žití, ale další otázkou, kterou se můžeme zabývat je, kde vlastně postavy žijí? Nedá se říct, že by postavy žily v pravém slova smyslu jako my. Jsou ale do určité míry autonomní vůči textu, ve kterém vznikly. Fořt uvedl: „Nejobecněji se dá říci, že ve smyslu textového založení literárních postav a míry jejich autonomie vůči textům, které je zakládají, existují dva základní přístupy – zatímco strukturalistický (sémiotický) přístup chápe literární postavu jakožto textový fenomén, a jako takový druh fenoménu ji i zkoumá (za použití lingvistických, logických a obecně sémiotických nástrojů), druhý přístup, který bychom mohli pracovníčně označit za mimetický, nahlíží literární postavu jako entitu, která vykazuje zásadní podobnosti se svými reálně žijícími protějšky, a používá pro její průzkum nástroje z oblasti estetiky, filozofie či psychologie.“⁷⁰ Tyto dva přístupy se vzájemně prolínají a doplňují.⁷¹

Tento přístup je ideální pro zkoumání novináře v 19. století. Mě v bakalářské práci zajímá, jak se novinář projevuje v literatuře a jak se v textech zobrazují dobové souvislosti. Budu tedy

⁶⁹ RIMMON-KENAN, Shlomith. *Poetika vyprávění*. Brno: Host, 2001. s. 84–85.

⁷⁰ FOŘT, Bohumil. *Literární postava: vývoj a aspekty naratologických zkoumání*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2008. s. 57.

⁷¹ Tamtéž, s. 57.

porovnávat postavy novinářů s dobovým kontextem a také se pokusím zjistit, zda mají fikční literární postavy nějaký reálný protějšek.

2.1 Charakterizace literární postavy

Ve *Slovníku literární teorie*, který redigoval Štěpán Vlašín, je postava definována jako fikční subjekt, který vystupuje v literárním díle. Je popisována podoba postavy a jsou pojmenované její vlastnosti – tomu se říká charakteristika přímá. Nebo je postava popisována, jak se chová v jednotlivých situacích a autor čtenáře seznamuje s jejími promluvami – to je charakteristika nepřímá. V literárním díle jsou postavy hlavní a vedlejší. Hlavní postavy určují konflikty daného díla. A vedlejší postavy bývají charakterizované vztahem k hlavní postavě.⁷² Stejně je to i u postav ve čtyřech vybraných textech. Vždy postavu novináře přímo i nepřímo charakterizují a popíšu v jakém je novinář vztahu k ději. Setkáme se s variantou, kdy novinář je hlavní postava, ale i vedlejší.

Jiné pojetí charakterizace literární postavy zaujímá ve své knize Bohumil Fořt. Popisuje dva prostředky charakterizace a to: přímou definici a nepřímou reprezentaci.

Přímá definice je kombinace jednotlivých promluv postav a vypravěče v narativu. Zkoumáme co, jak a v jakém kontextu něco postava říká. Toto je efektivní a ekonomicky skromný způsob charakterizace. Necharakterizuje to přitom jen mluvící postavu, ale i tu, ke které je mluveno a tu, o které je mluveno.

Nepřímá reprezentace: v tomto případě se rozlišují ještě explicitní a implicitní aspekty postavy. Explicitní zahrnují ty informace o postavě, které jsou přímo řečené. Implicitní jsou nepřímo vyřčené informace, nepřímé nebo skryté významy. Zahrnujeme do toho i vzhled postavy, její jednání/činy, promluvy, narativní vědomí a vlastní jména.⁷³

Podle těchto faktorů charakterizují postavy novinářů v literárních textech a na základě toho získám obraz novináře 19. století.

Vzhled postavy autor většinou vyjadřuje popisem. U charakteristiky postavy je to velmi důležitý prostředek. Pomáhá v představivosti a zařazení postavy do příběhu. Již na základě popisu vzhledu je možné blíže postavu zařadit k okolí a podrobněji ji charakterizovat. Je těžké se vyvarovat předem typologickému zařazování postavy. Popis nějak specifického vzhledu v nás automaticky evokuje např. postavu, kterou jsme již znali. A také je třeba si všimnout postoje

⁷² VLAŠÍN, Štěpán. *Slovník literární teorie*. Druhé. Praha a Brno: Československý spisovatel, 1977. s. 286.

⁷³ FOŘT, Bohumil. *Literární postava: vývoj a aspekty naratologických zkoumání*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2008. s. 62–66.

samotné postavy, které ke svému vzhledu zaujímají. Protože na základě toho je možné postavu dále více charakterizovat.⁷⁴

Z toho, jak postavy jednají, o nich pravděpodobně získáme nejvíce informací. „Umožňuje nám usuzovat na jejich morální vlastnosti, ideje, názory, postoje, city a motivace a v neposlední řadě též na jejich vztah k okolí.“⁷⁵ Postavu mohou charakterizovat jednorázové akce i pravidelné jednání. V případě jednorázového jednání to vypovídá spíše o dynamickém aspektu postavy. Ve druhém případě, a to obvyklé činnosti to charakterizuje hlavně neměnnou a statickou stránku literární postavy.⁷⁶ V případě postav novinářů uvidíme oba dva případy. V mnoha případech bude důležité sledovat jednorázové jednání a to, jak tyto momenty ovlivní děj. Většinou ale postavu podrobně charakterizují pravidelné činnosti, které vykonává.

Dalším charakterizujícím bodem postav jsou jejich promluvy, kterými se začleňují do kontextu díla. Promluvy jsou přímo spojené s dějem, akcí a interakcí. Mimo jiné promluvy utváří fikční svět, ve kterém se postavy nacházejí. A postavy jsou tak díky promluvám zařazeny do konkrétních pozic a situací v jejich světě. U promluv je možné zkoumat jejich styl, který nám postavu opět více přiblíží.⁷⁷

Postavu charakterizuje i to, jak se sama prezentuje. Tomu říkáme tzv. narativní vědomí.⁷⁸

Poslední základním bodem, který charakterizuje postavu je její vlastní jméno. Vlastní jméno má hlavně referenční význam. Odkazuje k vlastnostem postavy, které čtenář během četby přiřazuje. Pojmenování postavy je pro dotvoření obrazu o ní důležité. V momentě pojmenování postavy, je už jméno od ní samé neoddělitelné a můžeme k ní ekonomicky odkazovat.⁷⁹

Všechny tyto teoretické poznatky zohledním a využiji během analýz postav novinářů. Konkrétně se vždy u literárního díla zaměřím na vztah postavy a děje. Budu sledovat, jak postava novináře ovlivňuje děj a naopak. Díky teorii budu moci definovat typologii postavy. Konkrétně vždy určím, zda se jedná o postavu hlavní či vedlejší, statickou/dynamickou, realistickou/nerealistickou atd. Právě srovnání postavy s realitou 19. století bude zásadní pro konečný výzkum a závěr práce a bez poznatků z literární teorie bych si nevyšla důležitých prvků, na které je potřeba, se při zkoumání postavy zaměřit. Pro vytvoření obrazu novináře bude důležité postavu dobře a podrobně charakterizovat, protože podle toho získáme představu o novinářské skutečnosti v 19. století. Teorii, která se týká charakterizace literární postavy, tedy

⁷⁴ Tamtéž, s. 66–67.

⁷⁵ Tamtéž, s. 67.

⁷⁶ Tamtéž.

⁷⁷ Tamtéž, s. 68.

⁷⁸ Tamtéž, s. 70.

⁷⁹ Tamtéž, s. 72–74.

využiji ve svém výzkumu nejvíc a díky jejímu převedení do praxe získám zajímavé poznatky o novináři, ale také o novinářském povolání v 19. století. V porovnávání novináře v textech se skutečným novinářem nevyužiji jen teorii literární postavy, ale i dějiny médií a společensko-politický kontext z první kapitoly.

3 ANALÝZA POSTAVY NOVINÁŘE VE VYBRANÝCH PROZAICKÝCH TEXTECH

V bakalářské práci *Postava novináře v české literatuře 19. století* nyní budu zkoumat postavu novináře ve čtyřech vybraných textech, které pochází z 19. století. Texty jsem vybrala následujícím způsobem:

Pracovala jsem s digitální Národní knihovnou České republiky Kramerius. Výběr jsem provedla 1. listopadu 2022. Rozhodla jsem se pro výběr literárních děl podle počtu výskytů slova *novinář*. Celkový počet titulů v digitální knihovně s minimálně jedním výskytem slova *novinář* byl 30 090. Já chtěla pouze tituly vydané mezi lety 1801–1900 a počet se snížil na 244. Mezi těmito výsledky ale nebyly pouze knihy. Když jsem zadala filtr kniha, databáze vyhledala 208 knih, které alespoň jednou obsahují slovo *novinář*. Dále jsem již prohledávala vygenerované tituly. Určila jsem si, že literární dílo bude napsáno českým autorem, bude to prozaický text beletristický, ne odborný. Nakonec jsem stanovila, že ve vybraném díle se slovo *novinář* musí vyskytovat minimálně pětkrát a tímto způsobem jsem se dostala na konečný počet čtyř knih.

Dále tedy budu analyzovat postavy v knize *Makabejští* (69 výskytů), *Krejčův novinář* (16 výskytů), *Jaroslav Zasmucký* (9 výskytů) (1. a 2. díl) a *Bodří Pražané* (5 výskytů). Postupovala jsem podle počtu výskytů od největšího po nejmenší.

3.1 *Makabejští*

Makabejští. Román z naší doby jako celek v jedné knize byl vydán v roce 1898 v Praze. Do té doby vycházelo každý měsíc několik svazků. Vydalo ho nakladatelství Edvarda Beauforta. Kniha je rozsáhlá, celkem má 432 stran. Slovo *novinář* se na těchto stranách objeví 69krát, což je s porovnáním s dalšími zkoumanými knihami mnohem víc, ale také je tato kniha největšího rozsahu. Počet výskytu slova *novinář* neurčuje na první pohled nic o postavě novináře. V tomto případě je výskyt veliký, ale ani tak *novinář* není hlavní postavou. Počet uvádím pro představu a srovnání s dalšími texty. Román je rozdělen na kapitoly a podle názvů lze snadno určit o čem daná kapitola bude.

3.1.1 Autor – Josef Šimon

Josef Šimon byl básník, prozaik a publicista. Orientoval se na katolickou víru. Narodil se ve vesnici s názvem Horní Stakory, u Mladé Boleslavi 15. června 1862. Gymnázium vystudoval v Mladé Boleslavi a poté vstoupil do řádu křižovníků s červenou hvězdou, tam složil řeholní slib a byl vysvěcen na kněze. Chvíli působil jako kaplan v Nebočanech u Děčína,

Dobřichovicích a následně i v kostele sv. Petra v Praze. Jako člen křesťanskosociální strany se stal redaktorem časopisu *Obrana víry*, a tak se dostal k literární činnosti.⁸⁰ Časopis *Obrana víry* se věnoval hlavně katolickým zájmům. Josef Šimon byl odpovědný redaktor v některých číslech od roku 1899 do roku 1901.⁸¹

Nicméně dále pokračoval ve své kariéře coby farář v Dobřichovicích. Katolickou církev opustil až v roce 1918 a přidal se k církvi československé. Do literárního podvědomí se zapsal svými beletristickými texty, které můžeme zařadit do katolické literatury. Nadále se ale věnoval spíše poezii a v 80. letech zveřejnil své první verše, které nesli vlastenecké a katolické rysy, ale rovněž se v nich objevovala i přírodní a milostná lyrika. Román *Makabejští* skončil neúspěchem kvůli přílišné umělosti a nelogické dějovosti.⁸²

3.1.2 Kontext díla *Makabejští*

Původně kniha nevyšla jako celek, ale příběh vycházel v jednotlivých svazcích v IX. ročníku Přítele domoviny. „Přítel domoviny“ byla takzvaně nejlevnější česká knihovna. Vycházela každý měsíc v brožovaných svazcích, které měly minimálně osm archů. Předplatné bylo 1 zl. 50 kr. včetně poštovní zásilky. Pokud někdo chtěl již svázanou knihu, zaplatil předplatné na čtvrt roku 2 zl. 30 kr., což bylo velmi levné. Přítel domoviny byl založen za účelem šíření literatury zábavné a poučné.⁸³

O románu bylo ve své době napsáno v několika periodikách. Bývaly tam většinou ale jen krátké zmínky právě o ceně a o možnostech zakoupení. V některých tiskovinách byl ale i konkrétně popsán celý děj románu. Bylo to v *Národních listech* z roku 1893 ročník 33⁸⁴ a v *Osvětě, listech pro rozhled v umění, vědě a politice*, také rok vydání 1893 ročník 23.⁸⁵ Celá kniha vyšla až později, takže v těchto periodikách jsou popisovány svazky, které postupně vycházely, ale ne celý román. Jak jsem již zmínila, o románu se psalo v několika časopisech, nikde jsem ale neobjevila žádné hodnocení, recenzi, kritiku. Až zpětně v *Lexikonu české literatury*, kde je

⁸⁰ KOLEKTIV AUTORŮ. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 2008. sv. 4, část 1. S–T. s. 627.

⁸¹ *Obrana víry: časopis věnovaný zájmům katolickým*. Praha: Petr Kopal, 1884–1901. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:777bc940-f605-11e7-b30f-5ef3fc9ae867>

⁸² KOLEKTIV AUTORŮ. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 2008. sv. 4, část 1. S–T. s. 627.

⁸³ *Národní listy*. Praha: Julius Grégr, 1.11.1892, **32**(302), s. 6. ISSN 1214-1240. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:c8451670-4c13-11e7-9ad3-5ef3fc9ae867>

⁸⁴ *Národní listy*. Praha: Julius Grégr, 21.4.1893, **33**(110), s. 5. ISSN 1214-1240. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:b0d606cc-edf0-4c7f-95d9-92ba0af2055b>

⁸⁵ ČECH, L. *Nové písemnictví. Osvěta: listy pro rozhled v umění, vědě a politice*. Praha: Václav Vlček, 1893, **23**(12), s. 1148. ISSN 1212-026X. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:fc789c50-cc45-11e4-b880-005056825209>

životopis autora Josefa Šimona je napsáno, že román nebyl přijat kladně, kvůli nelogičnosti a umělosti děje a bez psychologie postav, o knize je napsáno, že šlo o pokus o sociální román, který alegoricky vykresluje české podnikatelské kruhy. Nicméně pro účel bakalářské práce je román ideální, protože z něho lze vyčíst spoustu skutečností o době a o novinářích 19. století.

3.1.3 Postava novináře v románu *Makabejští*

V tomto rozboru se nebudu podrobně rozepisovat o ději, protože je příliš rozsáhlý a pro bakalářskou práci není nutné tento děj podrobně znát. Zaměřím se jen na charakteristiku postavy novináře, který měl v knize poměrně důležitou roli, a tak získáme první obrázek novináře 19. století z vybrané literatury.

Šest důležitých postav románu, ke kterým patří i postava novináře, tvoří specifickou společenskou skupinu, která se snaží získat velké bohatství. Chtějí toho dosáhnout na úkor obyčejných lidí. Členové skupiny mají sobecké účely, které zakrývají vlastenectvím. Tato skupina se nazývá Makabejští a je to družstvo. Do družstva patří advokát baron Jehněda (jazyk družstva), velkostatkář Lev Sádlo (plíce družstva), obchodník Rafael Tovar (oči družstva), lékař Vojtěch Roubal (uši družstva), profesor Apollo Tečka (srdce družstva) a novinář Jaromír Cep (žlučník družstva). Jména a jejich přezdívky můžeme považovat za náznak charakteru postav. Cep jako náčiní, kterým se mlátí obilí může o postavě novináře naznačovat, že bude prudkého a rázného charakteru. Časoprostor není nikde úplně přesně řečen, ale přibližně to je v 80. letech 19. století. To odkazuje i na reálný kontext, protože konec 19. století je zlatá éra společenských spolků a družstev, takže se doba v románu shoduje s reálnou dobou.

Členové spolku nakoupili obligace a poté je draž prodávali. Koupili dva cukrovary. Začali stavět spolkový dům, kde bude velká veřejná knihovna. Na tento projekt chtěl přispět každý vlastenec, protože všichni podporovali všeobecné vzdělání. Každý člen družstva navrhoval ještě další možné projekty. Novinář byl ve svém oboru vlivný a v tisku dokázal zařídit cokoliv. Po nějaké době ale každý člen začal smýšlet jinak. Rozchází se v názorech a lékař Roubal z družstva úplně vystupuje.

Ani jeden z těchto šesti členů družstva není hlavní postavou románu. Tou je koncipient advokáta Jehnědy Čenský. Kolem něho se točí všechny linie děje. Čenský byl přijat za sedmého člena družstva. Byl to člověk čestný a poctivý, a proto se vydal ve šlépějích lékaře Roubala a ze spolku s ním odešel. Spolu zůstali v kontaktu a už vždy vystupovali proti nemravnému

a nepoctivému jednání Makabejských. Spolek se nakonec úplně rozpadl a každý se vydal vlastním směrem.⁸⁶

Novinář v tomto románu, jak už jsem psala, se jmenuje Jaromír Cep. O vzhledu novináře toho v románu není řečeno příliš. Pouze víme, že má hranatý obličej. Na konci knihy je popisováno, co se stalo s postavami, když děj skončil. Novinář sešel a vypadaly mu téměř všechny vlasy. Ale to je vzhled až poté, co skončil děj, takže můžeme přepokládat, že v době příběhu byl úplně jiný. Jeho typickým znakem je rychlá chůze a pravděpodobně bude štíhlé postavy.

Již od dětství ho to k novinám táhlo. Předčítal je otcí místo zbožných textů. Jeho otec byl hokynář a mimo jiné prodával právě i noviny. Jaromír Cep se narodil ve znamení štíra, což je znamení novinářů.⁸⁷ Z novin, které předčítal získával mnoho informací. Dočetl se například, co je Říjnový diplom, kdo je Alexandr Bach a co v zemi způsobuje. V novinách si četl i Havlíčkovy anekdoty a celkově se začal díky novinám zajímat o vlastenectví. Tyto informace ale příliš nezužitkoval ve škole a míval problémy zejména s latinou. Už v době studia měl první novinářské pokusy a založil časopis. Během studia vysoké školy se seznámil s úspěšným novinářem, který ho začal provázet světem žurnalistiky. Vyšly mu první texty a stal se opravdovým novinářem. V době románu pracuje v novinách *Duch času*. Tento tisk je popsán jako ten, co každého strhá a nebere si servítky. Díky svému povolání má přístup k archivu novin, kde jsou ukládány všechny noviny z Prahy i venkova. To je důležité pro vývoj děje.⁸⁸

Duch času nejsou smyšlené noviny, které by figurovaly pouze v románu, ale skutečně noviny s tímto názvem, a i přibližně v době knižního děje existovaly. Byl to obrázkový nedělní list, který vybízel ke svornosti. Toto periodikum vyšlo poprvé v roce 1877 a poslední doložené číslo je z roku 1946. Tyto noviny ale nebyly vydávány v českých zemích, ale v Americe, konkrétně v Chicagu a redaktoři byli čeští krajané, žijící tam. Byl to tedy tisk pro určený menšinu lidí, žijící v Americe.⁸⁹

⁸⁶ ČECH, L. Nové písemnictví. *Osvěta: listy pro rozhled v umění, vědě a politice*. Praha: Václav Vlček, 1893, 23(12), s. 1151. ISSN 1212-026X. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:fc8e2020-cc45-11e4-b880-005056825209>

⁸⁷ ŠIMON, Josef. *Makabejští: román z naší doby*. Praha: Edv. Beaufort, 1898, s. 177. Dostupné z: <https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:8a35c3a0-ecd4-11e6-bc0e-005056827e51>

⁸⁸ Tamtéž, s. 264.

⁸⁹ *Duch času: Nedělní list Svornosti*. Chicago: A. Geringer, 1877-1948. ISSN 2575-7237. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:db7b8e6-5af2-4fc7-b4e2-6e23f713d51c>

Byl ale i *Duch času* na území českých zemí, to bylo až na počátku 20. století. Přesně se jmenoval *Duch času orgán strany sociálně-demokratické*. Tento deník obsahoval zpravodajství ze světa, z Ostravského kraje a politické komentáře se zvláštním zřetelem k sociální problematice.⁹⁰

A poslední *Duch času*, který jsem dohledala byl tisk s podtitulem *Časopis hájící zájmy čtvrtého stavu*. Poprvé vyšel v roce 1884. Dohledala jsem jen pár dochovaných výtisků, ale z nich je patrné, že právě tyto se nejvíce podobají popisu *Duchu času* v románu. Možná tedy právě toto periodikum bylo vzorem pro noviny v knize.⁹¹

Teď už ale zpět k vývoji děje v románu *Makabejští*. Jaromír Cep je hned na začátku románu popsán jako výborný žurnalista, protože hájí zájmy společnosti, je komunikativní, a proto se často dozvídá to, co může předat v novinách ostatním lidem. Slovo žurnalista ve vztahu k novináři je v tomto románu použito několikrát. Dále ho vypravěč popisuje jako osobu, která chce být v Praze hodně vidět. Ke všem lidem kolem něj se chová společensky, je veselý a ochotný nezkušenému chlapci ve společnosti pomoci. Sám se přirovnává ke Všudybudovi z knihy Komenského.⁹²

V diskusích s jinými členy spolku má vždy svůj názor, který podkládá argumenty. Má poměrně drsný názor na ženy, tvrdí, že muž je nadanější než žena. Hned vzápětí ale dokládá, že v některých oborech se opravdu ženy vůbec nevyskytují anebo nejsou tak úspěšní jako muži. Na závěr i dodává, že novinářka není žádná.⁹³ Tato Cepova poznámka lze vztáhnout k realitě 19. století, podle Lucie Penkalové, která se zabývala ženou novinářkou, ženy v 19. století pracovaly maximálně ve specializovaných ženských a módních časopisech. Pokud byly součástí některé novinové redakce, měly na starosti pouze ženské rubriky, zřídkakdy i kulturu. Do politických a hospodářských rubrik vůbec nezasahovaly.⁹⁴

Cíl spolku, tedy i konkrétně novináře, je bohatství, čest a štěstí. To alespoň prezentují navenek, ale z jejich skutků a chování toto heslo nevyplývá. O novináři ve městě kolovaly různé klepy, které ale do společnosti vypouštěl on sám. Byl průbojný, nic nenechal být jen tak, proti všemu se ohrazoval, většinou názory a skutky ostatních zavrhoval. Pobízela ostatní i sebe k hněvu, tím

⁹⁰ *Duch času: orgán strany sociálně-demokratické*. Ostrava: Jan Prokeš, 1903-1938. ISSN 1805-5990. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/svkos/uuid/uuid:6209142b-e2c2-4853-963a-f6cb1a40ad6c>

⁹¹ *Duch času: časopis hájící zájmy čtvrtého stavu*. Prossnitz [Prostějov], 1884. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/vkol/uuid/uuid:12ec917f-f872-42a0-aa98-b388157fccdf>

⁹² ŠIMON, Josef. *Makabejští: román z naší doby*. Praha: Edv. Beaufort, 1898, s. 23. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:7e80c910-ecd4-11e6-bc0e-005056827e51>

⁹³ Tamtéž, s. 35.

⁹⁴ JIRÁK, Jan, Barbara KÖPPLOVÁ a Radim WOLÁK, ed. *Česká novinářka: k postavení a obrazu novinářek v českých médiích*. Praha: Portál, 2011. s. 41–42.

způsobem, že v komunikaci většinou silně argumentoval a vyvolával tak důraznou diskuzi, která často vedla až k hádce.⁹⁵

Svoji práci novináře považoval za umění, protože prostřednictvím tisku dokáže národ vést určitým směrem, má velikou moc něco ovlivnit, a to je novinářské umění. Jiný člen družstva s ním o tom ale vedl spor. Ten považoval za umělce básníky a k tomu má novinář daleko. Tovar, se kterým vedl tento spor také považuje jeho práci za nevěrohodnou, jako opoziční novinář píše jen co chce, může vystupovat proti celému světu, psát o situaci v zahraničí, o sdružování lidu, ale píše to tak, jen protože mu ministři a diplomaté neřeknou, co si skutečně myslí, ale jen to, co chtějí, aby si myslel národ. Tovar řekl: „Vy držíte bič, – jiní ať orají a táhnou.“⁹⁶ Novinář se hájí tím, že on svoji práci v novinách varuje národ a povzbuzuje ho k činům. Řekl: „Čtěte jen naše články. Tu naleznete mohutná hesla: – Bděme! Smějme se jim! Vyžeňme je! Nedejme se!“⁹⁷ Novinář chce, aby národ povstal, poznal se, skutečně něco chtěl a poté to dostane. Těmito slovy novinář dokazuje, že vlastenectví jen nepředstírá kvůli zisku, ale skutečně chce povzbudit český národ. Sice si přeje být bohatý a slavný ale vlastenectví a národnostním otázkám věří a podporuje je. Další důkaz, že pro národ chce to nejlepší je, že prosazuje postavit knihovnu, aby se lidé mohli vzdělávat. Na schůzích se doptává na podrobnosti, chce být o všem informován a poté se teprve rozhodne na základě informací, nesouhlasí hned s každým.⁹⁸

Novinář se snaží držet krok s dobou a pobízí k tomu i ostatní. Nechápe, když se někdo stále drží zastaralých věcí a nenechá si to vymluvit. Když se s někým hádá a urazí ho, dokáže se i okamžitě omluvit, ale on sám se neuráží, protože ze své profese je zvyklý na hrubé a jízlivé poznámky. Novináři v jeho okruhu se neštítí používat klepy a lži proti odpůrcům a nemyslí na to, co lživé informace způsobí ve společnosti. Novináři jsou obchodníci, kteří na trh přichází se zbožím, které se zrovna líbí. Cep je vznětlivý a popudlivý, touží po novotách a opovrhuje vším starým.

Obecně se na základě této charakteristiky dá říct, že novinář je člověk nadčasový. Žurnalisté bývají zastánci pokroku a modernizace. Nejen novinář, kterého v textu pozorně pozorujeme, ale i jeho kolegové, i když se spolu v mnoha věcech neshodují, v tomto s Cepem souhlasí.

⁹⁵ ŠIMON, Josef. *Makabejští: román z naší doby*. Praha: Edv. Beaufort, 1898, s. 81. Dostupné z: <https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:7f67a6a0-ecd4-11e6-bc0e-005056827e51>

⁹⁶ Tamtéž, s. 91.

⁹⁷ Tamtéž.

⁹⁸ Tamtéž, s. 92.

Cep tisk vnímá jako sílu, která hýbe dobou a vnímá ho jako velmoc. Nedá se ale říct, že tisk vnímá čistě pozitivně. Za každou vlastností tisku, která je dobrá, podtrhne i druhou stranu, která na společnost může mít nekalý vliv. Tvrdí, že tisk má na společnost velký vliv a dokáže společností pohnout. Prostřednictvím tisku je možné dosáhnout čehokoliv na světě. V té době už jsou noviny v každé zemi. Tisk podle novináře dokáže posloužit revoluci. Noviny hýbou myslí a nic na světě je už nedokáže zastavit. V té době je možné prostřednictvím novin šířit nové myšlenky. Kolem tisku se pohybují svobodní myslitelé, pracovití a osvícení lidé všech společenských vrstev. Toto je ten pozitivní pohled na tisk, ale vzápětí vždy novinář tisk shazuje. Přesněji řekl, že je to strašlivá i jediná velmoc, lidská společnost je kvůli tisku zvrácena, tisk narušuje všechny tradiční řády. Dále tisk přirovnal k vichru, který vše kácí a zastaňuje.⁹⁹

Tento novinářův pohled by myslím šel pojmut i obecně. Vše má dvě stránky. Tisk dokáže posloužit dobré věci, pomoci národu a společnosti, ale může se také vše rychle obrátit a jednoduše tisk začne ovlivňovat společnost, nebo navádět špatným směrem. V textu se vyskytují oba příklady. Někdy tisk slouží národnostním otázkám a pomáhá, ale když se k němu dostanou špatní lidé, začnou toho zneužívat.

Tento názor o tisku zastává sám novinář, ale někdo jiný zase tvrdí, že noviny nemají takovou sílu a že společností hýbou bratrstva. Další člen družstva sice noviny považuje za velmoc, ale jen v případě, že by vlastnil všechny listy, což ale nejde, protože by stejně vždy vznikaly nové. Noviny jsou podle jeho názoru kolísavé a nestabilní.¹⁰⁰ Je tedy vidět, že noviny zastávají více rolí a záleží na pohledu člověka. Každý má jiný názor a vnímá tisk různě podle svého postavení.

Cep také vedl spory o tom, kolik novinářů je potřeba na vytvoření celého denního tisku. Tvrdil členům spolku, že by zvládl napsat sám tolik zpráv na vyplnění celého čísla. Vsadili se spolu, že on to dokáže. Musel vydat klasické číslo, které bude mít rozsah jedna a půl archu. Bude obsahovat zprávu telegrafickou, úvodní úlohu i několik denních zpráv. Nesmí tam chybět ani ceny za obilí a hospodářská stať, kvůli které bude muset jí sám na trh. To vše musí stihnout za jeden den. Po vydání středečního tisku bude mít tedy jedno odpoledne, aby stihli noviny vyjít klasicky ve čtvrtek ráno. Novinář nakonec opravdu sázku vyhrál a dokázal listy dokončit. Nicméně ani to ho nedovedlo ke slávě, po které toužil. Spolek se rozpadl a novinář se ztratil ze společnosti. Když odešel z listů *Duch času*, přešel do redakce vládních listů a tím se úplně

⁹⁹ ŠIMON, Josef. *Makabejští: román z naší doby*. Praha: Edv. Beaufort, 1898, s. 302. Dostupné z: <https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:94075830-ecd4-11e6-bc0e-005056827e51>

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 304.

společensky pohřbil.¹⁰¹ Můžeme si tento novinářův krok představit i v rámci dějin médií. Zdá se mi situace srovnatelná s tím, že děj představuje situaci, jako kdyby novinář psal do nově vzniklých *Národních listů*, které byly v přímé opozici proti vládě. *Národní listy* byly jedny z prvních politických novin, které zastávaly názory a potřeby čtenářů. A poté Cep přešel k nějakému regionálnímu tisku, který měl spíš organizační funkci.¹⁰²

Postava novináře není hlavní postava románu. Je to postava vedlejší. Nepodílí se na zásadních změnách děje, ale ovlivňuje dílčí situace. V této knize nejvíce posouvají děj dialogy, kterých je v textu poměrně velké množství.

Vypravěč je nezaujatý a objektivně popisuje děj v er-formě. Díky vypravěči můžeme do děje nahlížet ptačí perspektivou. Díky němu nesledujeme právě jen to, co se děje kolem hlavní postavy, ale blíže pozorujeme i vedlejší postavy. Postavy v románu jsou dynamické a v průběhu se rozvíjejí. Nejvíce se posouvají díky dialogům. Charakter novináře se v průběhu zásadně nevyvíjel. Novináře ovlivňovaly situace v ději a vyvíjel se souběžně s tím, jak se děj měnil. Je to postava realistická.

Na závěr rozboru bych ráda shrnula, jaký je tedy obraz novináře a novinářství v této knize. Noviny jsou považovány za zdroj informací. Prostřednictvím novin je možné se vzdělávat v různých odvětvích, včetně politických událostí v zemi. To reflektuje, že se děj odehrává až v druhé polovině 19. století, protože dříve politický tisk nebyl. Noviny jsou v knize popsány jako velmoc, která má sílu. Mohou v lidech probouzet vlastenectví, šířit nové moderní myšlenky a vzdělávat. Také je ale na tisk pohlíženo jako na sílu, která může lid ovlivnit a směřovat špatným směrem. Je možné si v románu všimnout několika spojitostí s realitou, kterou známe ze sekundárních zdrojů. Lehce je naznačena i postava novinářky a díky tomu tedy získáváme obrázek o ženách v této profesi. Novinář v této knize vystupuje jako člověk nadčasový, co podporuje pokrok. Chce prostřednictvím novin šířit vlastenectví a v případě této knihy je novinářství plnohodnotná práce, která stačí na kvalitní život.

3.2 *Krejčův novinář*

Na začátek je nutné upřesnit o jaký text se jedná. *Krejčův novinář* není celý název díla, text má i podtitul, a to *Obraz ze života naší doby* a konkrétně se jedná o povídku. Kvůli podtitulu očekáváme tedy už od začátku, že v knize budou nějaké autentické poznatky o životě lidí

¹⁰¹ ŠIMON, Josef. *Makabejští: román z naší doby*. Praha: Edv. Beaufort, 1898, s. 416. Dostupné z: <https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:9d399f80-ecd4-11e6-bc0e-005056827e51>

¹⁰² BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. 110–115 s.

v době, ve které se příběh odehrává. Kniha byla vydaná v roce 1876 Katolickým spolkem tiskovým v Praze v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně. Celkem má 54 stran. Slovo *novinář* se v tomto tvaru prvního pádu v povídce vyskytuje šestnáctkrát.¹⁰³ Dílo není příliš rozsáhlé, proto počet výskytů s porovnáním ostatních děl je veliký a už toto číslo tedy napovídá, že novinář bude mít v knize důležitou roli. V tomto případě je to dokonce hlavní postava.

3.2.1 Autor – Vojtěch Pakosta

Vojtěch Pakosta se narodil 14. dubna 1846 v Deštné u Soběslavi. Proto je jeho pseudonym Deštnák. Pocházel z mlynářské rodiny, ale i spisovatelské vlohy měl kde zdědit, jeho příbuzný byl totiž prozaik František Pravda. Ještě v dětství se s matkou a sourozenci přestěhovali do Jindřichova Hradce, kde se Pakosta učil na gymnáziu. Když úspěšně na gymnáziu dostudoval, odešel do Prahy, tam nastoupil do arcibiskupského semináře. Po studiích zaměřených na teologii byl vysvěcen a stal se kaplanem ve farnosti v Černošíně u Stříbra. Brzy se ale vrátil do Prahy a tam působil jako kaplan v kostele Matky Boží před Týnem. V roce 1880 se stal učitelem náboženství, nejdříve na měšťanských školách, později na vyšší dívčí škole v Praze. Sblížil se s podnikatelsky založeným kanovníkem Mikulášem Karlachem, díky kterému se začal věnovat práci v nakladatelství. A v časopise *Vlast'* našel svou trvalou publikační základnu.¹⁰⁴

Svou literární činnost ale zahájil již jako student v semináři. V roce 1869 byla otisknuta v časopise *Blahověst* jeho první báseň. Pro jeho prózu byl vzorem František Pravda. Vzhlížel především k jeho vesnické tematice a zaměřoval se na boj dobra proti zlu, kdy ale dobro vždy vítězí. Povětšinu života se Vojtěch Pakosta orientoval spíše na prózu, ale i k veršům se na sklonku jeho života vrátil. Vydal dvě sbírky básní (*Listy a květy* a *Růže a ostny*). Jeho lyrika se více blížila starší generaci a nikoli jeho lumírovským vrstevníkům. Lumírovské náměty jsou příroda, vlastenecké pocity a cestovatelské dojmy. Pakostovy verše ale obsahují náboženskou tematiku, umírněnost a vesnickou tematiku. Právě zálibu ve vesnické tematice uplatnil při překladech především z polštiny a slovinštiny. Tento básník, prozaik a překladatel zemřel v Písku, když byl navštívit svého bratra 10. července 1892. Pohřben je na Vyšehradském hřbitově.¹⁰⁵

¹⁰³ PAKOSTA, Vojtěch. *Krejčův novinář: obraz ze života naší doby*. V Praze: Katolický spolek tiskový, 1876. s. [1]. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:3628d410-7b59-11e6-8644-001018b5eb5c>

¹⁰⁴ BITNAR, Vilém. *Vojtěch Pakosta: život a dílo [básníka: k odhalení jeho pamětní desky 7. července 1935 ...]*. Deštná: Kroužek rodáků z Deštné a okolí, 1935. 69 s.

¹⁰⁵ KOLEKTIV AUTORŮ. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 2000. sv. 3, část 2. P-Ř. s. 740.

V časopisu *Vlast'*, kde byly vydávány Pakostovy básně i drobné prózy, vyšel hned po jeho smrti nekrolog. Tak jak tomu u nekrologů bývá, na Pakostu v článku Tomáš Škrdle (redaktor) vzpomíná v dobrém a celý text je velmi pochvalného charakteru. Autor píše o jeho životě od narození až po smrt a popisuje jeho pracovní kariéru. Zmiňuje jeho básnická i prozaická díla a jeho překladatelskou činnost. Článek vyšel v 8. ročníku časopisu. Konkrétně v jedenáctém čísle v srpnu 1892, což bylo jen měsíc po Pakostově smrti. To ale nebyla poslední zmínka o tomto autorovi. Další vzpomínání na něj vyšlo například v červenci 1893, v 10. čísle toho roku. Tam na svého příbuzného a zážitky s ním vzpomínal František Pravda.¹⁰⁶

Časopis *Vlast'* založil v roce 1884 právě Tomáš Škrdle. S pauzou v letech 1935–1936 byl vydáván do roku 1941.¹⁰⁷

Zjišťovala jsem, zda někdy Pakosta byl spojován s novinářskou profesí, ale neobjevila jsem žádné spojitosti s novinami. Pravděpodobně tedy nikdy nepůsobil v novinářském odvětví, ale pouze jako spisovatel. Ostatní autoři vybraných textů jsou spojováni i s novinářským povoláním, ale ti se narodili přibližně o deset let později než Vojtěch Pakosta. Je tedy možné, že v době Pakosty nepůsobili spisovatelé i v novinářském odvětví tak často.

3.2.2 Kontext díla *Krejčův novinář*

Literární dílo *Krejčův novinář* bylo ve své době zmiňováno na několika místech. Do povědomí veřejnosti se tedy mohl *Krejčův novinář* dostat například prostřednictvím periodika *Čech* v roce 1876, což je i rok vydání *Krejčova novináře*. Úplně poprvé je zmíněn ve vydání z 3. 12. 1876 a poté ještě třikrát ve stejném měsíci, konkrétně 7. 12., 12. 12. a 21. 12. 1876. Zmínka o knize je v inzertní části v nabídce knih *Katolického tiskového spolku. Krejčův novinář* je pod reklamním sloganem *Za jediný zlatý rak. měny*. Tam se čtenáři dočtou, jaké spisy toho roku vydal *Katolický tiskový spolek* a jejich přesnou cenu. *Krejčův novinář* v tu dobu stál 18 krejcarů. Je to tedy na listu v novinách, kde se nachází různá inzerce, jak je vidět na obrázku 1.

¹⁰⁶ *Vlast': časopis pro poučení a zábavu*. Praha: Družstvo Vlast', 1884-1941. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:b31f8680-6703-11e7-8b50-001018b5eb5c>

¹⁰⁷ Tamtéž.

Obrázek 1 Periodikum Čech, politický týdeník katolický

Obrázek 2 Za jediný zlatý rak měny, 1. zmínka o povídce Krejčův novinář¹⁰⁸

Další zmínky jsou v několika vydáních v letech 1881, 1882, 1883 a 1884 v *Poutníku*, kalendáři „pro katolíky na obyčejný rok.“ Stejně jako v předešlém periodiku je tam informace o ceně knihy, která se od roku 1876 nezměnila a zůstává na 18 kr.¹⁰⁹

¹⁰⁸ *Čech: politický týdeník katolický*. Praha: Antonín Schmitt, 1869-1937. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:5c259210-2182-11e6-918e-5ef3fc9ae867>

¹⁰⁹ *Poutník: kalendář pro katolíky na obyčejný rok*. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:50d92c30-04c2-11de-adb1-000d606f5dc6>

Stejnou informaci získáme ještě z inzerce na konci knihy z roku 1879 *Lenka z pohodny, obraz ze skutečnosti* od autora Josefa Souhrady.¹¹⁰

Z pozdější doby se o povídce *Krejčův novinář* dozvíme spíše z odborných zdrojů, jako je *Biografický a bibliografický slovník českých spisovatelů. Díl 1. Básníci a beletristé (1800-1910)*. Také je *Krejčův novinář* zaznamenán v encyklopedii *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. *Krejčův novinář* je tam ale opravdu jen zmíněn ve výčtu ostatních děl Vojtěcha Pakosty, jiné informace o povídce ve slovníku nejsou.¹¹¹

3.2.3 Dějový vývoj *Krejčova novináře*

Příběh začíná smrtí Váni (otec hlavní postavy). Váňa byl krejčí z vesnice Zvonkov, co celý život dělal stejné řemeslo, které si většinou lidé na venkově předávají z generace na generaci. On ale pro svého syna Václava chtěl něco jiného. Přál si, aby studoval hudbu ve městě, spořil mu, posílal mu peníze, i když on sám měl na živobytí velmi málo. Václav studiu nebyl nakloněn. Byl těkavý a lehkomyšlný. Nic s ním nehnulo, a tak se také vyučil krejčím u svého otce. Poté se vydal do světa a uchytit se ve Vídni. Domů se vrátil po otcově smrti, aby byl nápomocen ovdovělé matce. Na první pohled byl znát rozdíl mezi ním a venkovany. Jeho matka to poznala už v momentě, když se domů vrátil v neděli, (den, který není vhodný na cestování, má se odpočívat a chodit do kostela).

Bývá zvykem, že po návratu krajana z ciziny se schází zvědaví sousedé a zajímají se o život jinde. I Václav tedy brzy po svém návratu vyprávěl obyvatelům Zvonkova o životě ve Vídni. Popisuje ho jako blažený, veselý a bezstarostný, zatímco venkov je pro něj ubohý. Podrobně mluví o městě, vypráví o různém vyžití a zábavě, kterou ve Vídni viděl a zažil.

Poprvé je zmínka o novinářství na straně osm. Tam rozvíjí myšlenku, že vzdělanost a osvěta jsou příčinnou pohodlného života ve Vídni, a právě vzdělanost a osvětu Vídeňáci získávají z novin. Václav popisuje lid ve Vídni takto: „Kdo by ve Vídni nečetl noviny, ten by ani neobstál. Noviny čte mistr, advokát, lékař i student; noviny čte řemeslník, fiakrista; noviny čte bába, co prodává ovoce; noviny čte i ševcovský učeník, běže po ulici, kam ho jeho mistr poslal. Noviny jsou ve Vídni jako vezdejší chléb. V každém hostinci, v každé kavárně jsou noviny;

¹¹⁰ SOUHRADA, Josef. *Lenka z pohodny: obraz ze skutečnosti*. V Praze: Katolický spolek tiskový, 1879. s. [122]. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:7c49a6c0-4ba8-11e7-9ad3-5ef3fc9ae867>

¹¹¹ Pakosta Vojtěch. In: *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. V Praze: J. Otto, 1902. sv. 19. s 38. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/nkp/uuid/uuid:1d7c2f00-04ce-11e5-91f2-005056825209>

a nejsou tam jedny, jest jich tam na sta a každé jiné.“¹¹² A takto Václav i nadále pokračuje ve vyprávění. Noviny jsou ve Vídni všude k sehnání a každý je má doma. Dokonce Václav zmiňuje, že noviny už nejsou jen záležitostí Vídně, ale i každá vesnička má svoje.¹¹³

S těmito znalostmi porovnává svůj rodný kraj (Čechy) a vidí, že zde ještě noviny nemají žádné místo. Zařekne se, že sousedům ukáže, v čem je četba novin důležitá a rozhodne se, že je bude učit noviny číst a rozumět jim.

Někteří lidé ve vesnici se s novinami už setkali, když dříve pobývali ve městě, ale to se jich ještě tolik netisklo a nerozuměli obsahu, protože byly německé.

Většina lidí ve vsi Václavův nápad nepřijala dobře. Říkali o něm, že se ve Vídni pokazil a že řeči, které vede jsou špinavé. Nemají zájem o získání informací z „lživých novin a spisů“. „Ano i zvláštní jméno potupné si pro něho vymyslili a nazývali ho 'novinářem'.“¹¹⁴

S tímto pojetím novináře jsem se setkala poprvé, a proto jsem v dobovém slovníku hledala různé významy pro slovo novinář. Konkrétně jsem hledala ve slovníku Josefa Jungmanna *Slovník česko-německý*, který je na dobu 19. století velmi obsáhlý. Celkem má pět svazků, slovo novinář se vyskytuje ve druhém svazku. Rozdíl je vidět na první pohled, protože se slovo i jinak píše. Ve slově novinář i ve všech slovech příbuzných je dvojitě v, takže slovo vypadá takto: *nowinář*. Tento způsob psaní slova novinář byl v době 19. století normální. Přesně je ve slovníku napsáno: „*NOWINÁŘ, e, m., kdo nowiny (austnj neb psané) roznašj, § = kdo nowiny píše.*“¹¹⁵ Pojetí novináře, které vyplývá z *Krejčova novináře*, je tedy pravděpodobně úplně nové označení pro člověka, co noviny propaguje. Může to být také označení přenesené. Protože lidé ve vesnici nečetli noviny a neznali je, nejspíš ani neznali oslovení novinář pro někoho kdo noviny píše, nebo je roznaší. (Obrázek roznašeče novin získáme podrobněji z posledního rozboru.)

Ne každý ve Zvonkově ale přemýšlel takto, a tak dost lidí přicházelo každý večer do Váňovy chalupy a pozorně poslouchali, co jim Václav říkal. Hlavně během zimních večerů, kdy lidé neměli co dělat, bylo u Váňů plno.

¹¹² PAKOSTA, Vojtěch. *Krejčův novinář: obraz ze života naší doby*. V Praze: Katolický spolek tiskový, 1876. s. 8–9. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:36b9f080-7b59-11e6-8644-001018b5eb5c>

¹¹³ Tamtéž, s. 8.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 14.

¹¹⁵ Novinář. In: *Slovník česko-německý*. Díl 2. [736]. Vokabulář webový [online]. c2006 [cit. 10.03.2023]. Dostupné z: <https://vokabular.ujc.cas.cz/moduly/slovniky/digitalni-kopie-detail/JgSlov02/strana-736>

Nicméně Václav chtěl sousedy ovlivňovat ve prospěch svého městského nenáboženského pohledu, a podle vypravěče ne vždy říkal pravdu. Například vypravěčův komentář zní: „odhodlal se k ďábelskému kroku, že bude ubíjeti pravdu a rozsívati símě nevěry, lži a mravní zpustlosti.“¹¹⁶

Václav svým posluchačům říkal, že jsou dva druhy novin. První noviny píšou a vydávají kněží. Ty noviny obsahují samou lež, protože kněží chtějí udržet lid ve slepotě. Skrz noviny chtějí vrátit desátek a robotu. Druhé noviny jsou od lidí vzdělaných. Chtějí pro lidi svobodu. Tyto noviny si lidé rychle oblíbili ve městě i na venkově. Všichni už věří pouze těmto novinám a kněžím nevěří. Václav slíbí objednat noviny z Prahy a dalších měst, aby si je mohli sami číst.¹¹⁷

Někteří posluchači se od něj s hrůzou odvrátili, protože viděli, že se již úplně odklonil od víry. Někdo se přece jen nechal chytit do Václavových „ďábelských osidel“. Lid se rozdělil na novinářovy stoupence a jeho odpůrce. V čele odpůrců stál Vojtěch Skálů, vzorný, mladý počestný muž, kterého všichni ve vesnici měli rádi a následovali ho. Pro katolíky byl vzorem a ideálem. Po boku Václava byl Proutka, nový mladý učitel v místní škole, který ve všem souhlasil s novinářem.¹¹⁸

Václav s Proutkou, aby přilákali více příznivců, založí novinářský spolek. Plán je, že ve spolku se budou číst svobodomyšlné noviny, knihy a spisy. Také se v něm má diskutovat o vymoženostech svobodomyšlné doby. Do spolku se zapsalo 30 lidí, většina byla z okolních vesnic. Zakládají spolek stejně tak, jak se to dělá ve Vídni a v Praze.¹¹⁹

Určují předsedu a místopředsedu a pořádají první schůze. Nakonec první schůze ale dopadne zcela jinak, než bylo v plánu. Chvilí sice Václav opravdu předčítá z novin, ale na oslavu k založení spolku členové popíjí pivo a k nějaké zajímavé a intelektuální debatě vůbec nedojde.¹²⁰

Na svátek Jana Nepomuckého byla naplánovaná valná hromada nedávno vzniklého spolku. Na jedné straně byli lidé, kteří v tento den mířili do kostela a odpoledne ještě navíc k tomu šli k požehnání a na pobožnost k sv. Janu. Na straně druhé byli lidé, co směřovali k Vánům

¹¹⁶ PAKOSTA, Vojtěch. *Krejčův novinář: obraz ze života naší doby*. V Praze: Katolický spolek tiskový, 1876. s. 15. Dostupné z: <https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:371de270-7b59-11e6-8644-001018b5eb5c>

¹¹⁷ Tamtéž, s. 16.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 17.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 35.

¹²⁰ Tamtéž, s. 37.

do chalupy. Naplánovaný program valné hromady přilákal všechny, co se do spolku zapsali, ale i ty, co zapsaní nebyli.¹²¹

Hned na začátek se ujal slova Václav, chválil spolek, že se o něm rozkřiklo a má skvělou pověst. Poté ale přišel s něčím nevídaným. Přiznal totiž, že o spolku neinformoval na příslušných úřadech a že by z toho mohly být nepříjemné oplétačky. Poté dodal: „Co se ještě nestalo, stane se co nejdříve, ano již dnes. Posud konané schůze, jakož i schůze dnešní, byť se o ní i úřad doslechl, musí se považovati za schůze předběžné.“¹²² Cokoliv novinář řekl poté už lidé příliš nevnímali, protože pořád mysleli na to, že schůze, na které se nachází je nepovolená a mohli by za to být potrestáni. A čeho se účastníci nejvíce báli, se také stalo. Do chalupy vtrhli dva strážníci. Novinář se pokusil utéct oknem, ale dopadli ho.

Strážníci tuto sešlost považovali za schůzi tajného politického spolku. Od novináře se najednou všichni odvrátili. Ani Proutka Václavovi nepomohl a vše sváděl na něj. Když četníci získali potřebné dokumenty o spolku, všechny účastníky propustili, zůstat musel jen Václav a Proutka. Proutka byl nakonec také propuštěn, jen Václava strážníci odváděli v poutech před zraky všech lidí, co se odvážili zůstat venku.

Proutka trestu nakonec také neunikl. Byl předvolán k výslechu a přišel o práci. Václav byl odsouzen na šest týdnů v žaláři. Tam měl dostatek času na přemýšlení o svém dosavadním jednání.¹²³

Po návratu domů Václav vážně onemocněl. Lidé se báli k Váňům chodit, aby se nenakazili. Jediný, kdo se odhodlá Václava navštívit je Skála. Ten, který byl po celou dobu názorově na druhé straně. Zavolal lékaře a také faráře. S farářem se Václav zprvu vůbec nechtěl bavit, ale bylo mu příliš zle, aby dlouho odolával. Nakonec se rozloučili s tím, že ho farář brzy znovu navštíví. Přicházel druhý den, aby mu poskytl svátost posledního pomazání, protože na tom Václav byl opravdu zle. Přišla se s ním rozloučit rodina Skálů. Václav upadl do dlouhého spánku a od smrti ho dělil nepatrný vlásek. Po dvou dnech se náhle probudil a začal se zotavovat. Dále ho navštěvoval pan farář a jeho stav se zlepšil. Jeho nemoc dávali za příčinu životu, který před zatčením vedl. Václav začal litovat, že opustil na nějaký čas Boha. Po uzdravení jeho první kroky vedly do kostela a hned poté ke Skálům, kde požádal o ruku Skálovu dceru Kačenku, která je hodná slušná spořádaná dívka. Chtěl si ji vzít už dříve, ale

¹²¹ PAKOSTA, Vojtěch. Krejčův novinář: obraz ze života naší doby. V Praze: Katolický spolek tiskový, 1876. s. 39. Dostupné z: <https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:38d8b1d0-7b59-11e6-8644-001018b5eb5c>

¹²² Tamtéž, s. 39.

¹²³ Tamtéž, s. 42.

rodiče jim nepožehnali, protože byl novinářem. Tentokrát mu její ruku Skála dal, pod podmínkou, že se novinářem už nikdy nestane. To mu také Václav slíbil.

Na důkaz toho, že nelže, zapálil všechny noviny, které si přivezl z Vídně a které poté pravidelně odebíral. Svůj slib opravdu splnil a novinářem se už nikdy nestal a děkoval za to Bohu.¹²⁴

V kontextu díla *Krejčův novinář* jsou tedy noviny a novináři vnímáni negativně. Hodně se v ději dbá na katolickou víru, která je přednější než světské vynálezy. Proto, když kniha končí tak, že se postava úplně vzdává spojitosti s novinami, je to považováno za dobrý konec.

3.2.4 Charakteristika postavy Krejčova novináře

V povídce *Krejčův novinář* je novinář hlavní postava. Děj se rozvíjí a směřuje především podle naší hlavní postavy, ale také podle několika postav vedlejších. Děj mění směr, když se mění postava. To vidíme v situaci na konci knihy. Postava novináře mění své chování a přehodnocuje svoje postavení a děj se podle toho vyvíjí. Po celou dobu knihy byla postava Václava poměrně jednotvárná a pořád podobně popisovaná. V poslední kapitole se jeho charakter změní.

Děj je vyprávěný v er-formě. Není to ale tak, že by vypravěč byl úplně nezaujatý a objektivní. Sice vypravěč není žádná postava, neznáme ho, ale je zřejmé, jaký má názor a co si o postavách v ději myslí. Jednoznačně stojí na straně lidí, kteří jsou věrní Bohu. Ale díky vypravěči, který není součástí děje, na děj nahlížíme z ptáčích perspektivy. Jsme svědky dějových příhod více, než kdyby byla vypravěčem nějaká postava. Například, kdyby byl vypravěč Václav, neznali bychom vůbec názor lidí v obci, jeho rodičů, dívky, která o něj má zájem atd. Většina lidí ve vesnici, včetně matky Václava, na něj po příjezdu z Vídně nemá příliš dobrý názor. Nejprve jsou rádi, že se ze světa vrátil, ale brzy zjišťují, že se změnil, a nikdo tuto změnu nevíta pozitivně. Pouze Proutka podporuje novinářskou činnost, ale nikdo jiný ne.

Tedy na základě textu charakterizují postavu novináře Václava. Co se týče přímé charakteristiky, je popsán hned ze začátku knihy. Díky tomu si ho můžeme lépe představit. Je řečeno, že se jeho vzhled v cizině změnil. „Václav svým zevnějškem matku neuspokojil. Představovala si jej zcela jinak a o pohřbu otcově si jej pro velký zármutek svůj, jak náleží neprohledla. Nemá ani, jako mívají jiní chasníci, svého vaku. Mimo to nosí na očích nějaká sklíčka, která se podobají brejlím.“¹²⁵ Matka se bála, že je to známka slepoty. On ji ubezpečil, že jde jen o módní doplněk.

¹²⁴ PAKOSTA, Vojtěch. *Krejčův novinář: obraz ze života naší doby*. V Praze: Katolický spolek tiskový, 1876. s. 53. Dostupné z: <https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:39b88a80-7b59-11e6-8644-001018b5eb5c>

¹²⁵ PAKOSTA, Vojtěch. *Krejčův novinář: obraz ze života naší doby*. V Praze: Katolický spolek tiskový, 1876. s. 6. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:36b9f080-7b59-11e6-8644-001018b5eb5c>

Tento popis Václava automaticky odlišuje od ostatních postav. Neliší se jen svým chováním, ale i vzhledem. Před tím, než se vrátil Václav z Vídně, a matka na něj čekala, zdálo se jí o něm, že je jako švarný hoch, který je vystrojený a vypadá jako úředník z města. Víc podrobného popisu o vzhledu novináře nemáme. Z kontextu se dá předpokládat, že byl hezký, ale to víme jen z myšlenek vedlejší postavy Kačenky, které se líbil, to ale není úplně objektivní popis. Nevíme ani jeho přesný věk, ale určitě byl mladý, přibližně ve věku okolo dvaceti let.

Jeho vnitřní charakter je popisovaný už od doby před začátkem děje v knize. Odjakživa byl těkavý a lehkomyšlný. Vše vystupňovalo ve Vídni, stal se z něho člověk zpustlý a neznaboh, takhle ho vnímali jeho sousedé. Viděli, že ztratil víru v Boha a za to ho většina lidí odsoudila. Jeho výhodou bylo, že uměl poutavě a zajímavě vyprávět. To je důležité pro vývoj děje, protože s touto schopností dokáže přitáhnout ke četbě novin více lidí.

Knihla navádí neustále k tomu, že cokoliv světského je špatné. Připomíná čtenáři, že jen víra v Boha je dobrá a k životu stačí. V tom duchu je Václav charakterizován jako lhář, z úst vypravěče zazní, že rozsévá nevěru, lži a nemravnost. To z dnešního pohledu lze brát i z jiné perspektivy, ale v 19. století lidé, a především venkované vnímali priority jinak. Velký vliv na toto pojetí textu měl pravděpodobně i autor Vojtěch Pakosta, který byl celý život věrný katolické víře, proto tento pohled přenášel do svých děl.

Václav je v ději dynamickou postavou, která se postupně vyvíjí a mění. Ovlivňuje děj, vymýšlí nové nápady a díky němu je v ději akce. A také je to postava plastická. Postava našeho novináře je složitá a reálná. V tomto případě se novinář mění náhle až na konci knihy. Po celou dobu je novinář poměrně jednotvárný a pořád si prosazuje jednu věc. Až na konci dochází k průlomů. Václavovo novinářství je hlavním tématem knihy, takže novinářská tematika hraje v této povídce velkou roli.

Na závěr tohoto rozboru bych tedy shrnula, že v díle *Krejčův novinář* je postava novináře vnímaná negativně. Vlastně tam ani není postava novináře v tom smyslu, v jakém ho známe dnes, jako osoba, co noviny vytváří, ale v knize je postava popsána jako někdo, kdo noviny jen čte více lidem a propaguje je. Vytváří se tedy obraz novináře jako propagátora. Také vlastně lidé v příběhu neznali oslovení novinář, ale vymysleli ho až v průběhu děje. Bylo to oslovení špatné a hanlivé. Noviny jsou pro lidi v knize dílem ďábla a nechtějí je číst a mít s nimi cokoliv společného. Mohou číst pouze nábožensky zaměřené spisy. Obecně se dá tedy o novináři v této knize říct, že je jako svůdce ke špatnosti, povrchnosti a lehkomyšlnosti. Pohled na noviny je

tedy jako na něco, co by lidem mohlo ublížit, ve smyslu, že to není věc Boží, ale lidská, a proto by mohla negativně ovlivňovat a kazit.

3.3 Jaroslav Zásrnucký

Román *Jaroslav Zásrnucký* byl vydaný v Praze v roce 1894. Na obálce knihy je autor určen jako nejmenovaný a jsou tam pouze nakladatelské údaje. Kniha byla vydaná edicí Modrá knihovna čís. 17. Tiskařem knihy byl Alois Wiesner. Za autora je v digitální knihovně Kramerius, ze které jsem vycházela, považován Václav Řezníček (Vácslav). Snažila jsem se zjistit, kdo je tedy skutečně autorem románu. V žádných dobových materiálech, které jsou dostupné, jsem nezískala žádnou informaci o skutečném autorovi. V novinách a časopisech, kde byl zmíněn román *Jaroslav Zásrnucký*, je autor neznámý, stejně tak je tomu i na obálce knihy. Protože jsem ale nikde nedohledala informaci o tom, že by Řezníček byl autorem, budu ho v bakalářské práci považovat jen za vydavatele, který se zasloužil o vydání v Modré knihovně. Román je rozdělený na dva díly. Druhý vyšel v Modré knihovně jako svazek čís. 18. V prvním dílu se slovo novinář vyskytnuto vícekrát, ale ve druhém se příběh více týká žurnalistické profese, proto budu vycházet z obou částí knihy. Dohromady se klíčové slovo novinář v obou dílech vyskytuje sedmkrát. Tento počet je v porovnání s ostatními knihami, které zkoumám, malý, není to ale vypovídající o důležitosti postavy novináře. V této knize je novinář hlavní postavou, ale stává se novinářem až v druhé části knihy, proto je výskyt klíčového slova menší. Oba díly vyšly ve stejném roce. Příběh v nich na sebe plynule navazuje.

3.3.1 Vydavatel – Václav Řezníček

Václav Řezníček (někdy také Vácslav Řezníček) se narodil ve Velké Skalici 9. září 1861 jako syn rolníka. Studia ale započal v Praze na gymnáziu a poté přešel do Hradce Králové, kde odmaturoval. Vystudoval i vysokou školu, a to filozofickou fakultu, obor historie. Už během studia se věnoval žurnalistice a roku 1886 začal řídit *Kolínské listy*, byl také členem redakce *Národních listů*, příležitostně psal do *Světozoru* a založil knižnici Modrá knihovna, kde vyšla velká část jeho prací. Stal se i ředitelem Národní knihovny. Již na vysoké škole byl členem spisovatelského spolku Máj. Velká část jeho beletristických děl určených pro dospělé i mládež směřuje k historické tematice. Řezníček také hodně čerpá ze života na vesnici, převážně na Českoskalicku. Z historie se věnuje období prusko-rakouských válek v 18. a 19. století, také tématu zrušení nevolnictví a roboty. Většinou do válečných událostí situuje vesnické povídky s milostnou zápletkou. Ve svých pracích využíval i archivních dokumentů a také vyprávění pamětníků. Několikrát popis historických okolností převyšoval děj, chování postav bylo stereotypní. Ale Řezníček nesituoval celý život svou pózu na venkov. V pozdějších letech se

začal věnovat i městské tematice a vydal jednu z posledních prací *Naše zlatá matička*, což je osmismazkové dílo, kde je popisována pražská společnost od osvícenství až po 60. léta 19. století.¹²⁶

3.3.2 Kontext díla *Jaroslav Zásnecký*

V předmluvě vybraného románu je napsáno, že autor, který sice není jmenovaný, má na svém kontě i další tituly, například *Liliputáni* nebo *Český román*. Ani v jedné knize autorovi nešlo o umělecké dílo, ale chtěl své myšlenky o národním životě předat veřejnosti.¹²⁷ V knize je několik nejasností. Nejenže není uvedeno jméno autora, ale také se na některých místech objevuje nedorečenost, například nejsou přesně určená data, ale místo letopočtu jsou hvězdičky (186*). Také na místech, kde by mělo být jméno, je pouze počáteční písmeno atd.

Podle Václava Vlčka v *Osvětě* do románu spisovatel vkládá osobní příhody a události. Velký důraz klade na vyjadřování myšlenek a spisovatel prostřednictvím románu popisuje ideálního českého pracovníka.¹²⁸ Podle mého názoru jsou v textu některé autobiografické rysy a pravděpodobně je děj vymyšlen na základě některých autorových vzpomínek, ale čistě jeho příhody to nejspíš nejsou. Stále je to fikce a postavy i vypravěč jsou smyšlení.

V *Plzeňských listech* jsou uvedené informace o Modré knihovně, předplatné na rok bylo 2 zlaté. První informace o vybraném románu *Jaroslav Zásnecký* je ve vydání *Plzeňských listů* z 3. 5. 1894. Poté je kniha zmíněna až v roce 1898, což byl už osmý ročník Modré knihovny, zatímco román je už ze třetího ročníku. V *Plzeňských listech* je autor také uveden jako nejmenovaný.¹²⁹

Podstatné zajímavosti o nově vydaném románu si čtenáři přečetli také v periodiku *Listy pojizerské, čtrnáctidenník nepolitický, věnovaný zájmům občanským, poučení a zábavě, pro okresy: Turnovský, Mnichovsko-Hradištský, Železno-Brodský, Semilský, Lomnický,*

¹²⁶ KOLEKTIV AUTORŮ. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 2000. sv. 3, část 2. P-Ř. s. 1696.

¹²⁷ ŘEZNIČEK, Václav. *Jaroslav Zásnecký*. V Praze: Václav Rezníček, 1894, s. [3]. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:52449100-2e65-11e8-9dd8-005056827e51>

¹²⁸ ČECH, L. *Nové písemnictví. Osvěta: listy pro rozhled v umění, vědě a politice*. Praha: Václav Vlček, 1893, 23(12), s. 1148. ISSN 1212-026X. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:fc789c50-cc45-11e4-b880-005056825209>

¹²⁹ *Plzeňské listy*. V Plzni: J.R.Port, 1875-1911. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:3da220d0-6b98-11de-9ebf-000d606f5dc6>

Česko-Dubský. Konkrétně v článku ze dne 20. 5. 1894. Kniha je tam definovaná jako „dvojdílný společenský román z přítomné doby“.¹³⁰ Cena byla 80 krejcarů. Z počátku čtenáři byli z románu nadšení díky zajímavým hrdinům a během prvního měsíce se prodalo přes dva tisíce výtisků. Více je chválen druhý díl, který je vnímán jako poutavější. Knihy byly k dostání ve všech knihkupectvích v českých zemích, a i přímo v administraci Modré knihovny na adrese Praha II. č. 1592.¹³¹

V ceně došlo k zajímavé změně na přelomu století. V listech na konci 19. století je uváděná cena ještě ve zlatkách, ale například v *Obnově* ze 30. 9. 1904 je již uvedena cena za román 1K 60h.¹³² To samé je v *Katolických listech* z roku 1903.

3.3.3 Postava novináře v románu *Jaroslav Zásnecký (1. díl)*

Hlavní postavou je Jaroslav Zásnecký, podle kterého je také dílo pojmenováno. Je to kandidát práv, který je v Praze hlavně mezi studenty známý díky svým mimoškolním aktivitám. Rodiče z něho nemají radost, protože se po nocích toulá, a bojí se, že nedokončí studium. Jaroslav Zásnecký je veliký vlastenec a podporovatel českého národa. To se mu ale také vymstí a je zatčen za zpívání vlastenecké písně a za účast na vlasteneckých oslavách. Je vyhoštěn z Prahy. Jeho matka je z toho tolik v šoku, že ihned po uvedení rozsudku umírá.¹³³

Jaroslav Zásnecký je hlavní postava, která nejvíce ovlivňuje děj. Hodně děj ale rozvíjí i postavy vedlejší. Například je dlouze popisováno seznámení s jeho dívkou Miladou. Před ní ihned zmiňuje, že chodí pouze na zábavy, které jsou české. Další důležitou postavou je jeho „přítel“ Hořec. Z něho se ale stane spíš Jaroslavův sok, který mu podkopává nohy a pouze se jako přítel tváří. Po vyhoštění Jaroslava z Prahy se začne dvořit Miladě, která mu podlehne a vdá se za něj.

Jaroslav byl odvezen do nějakého německého města, stále tam vzpomínal na svého otce a Miladu, psal jim dopisy, ale ty se k nim nikdy nedostaly. Dopisy úřady předávaly Hořcovi,

¹³⁰ KUDRNÁČ, Václav. Literatura. *Listy pojizerské: čtrnáctidenník nepolitický, věnovaný zájmům občanským, poučení a zábavě, pro okresy: Turnovský, Mnichovo-Hradištský, Železno-Brodský, Semilský, Lomnický, Česko-Dubský*. Turnov: Vavřinec Kudrnáč, 20.05.1894, 8(10), s. 5. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:113ca690-e167-11ea-a0d6-5ef3fc9bb22f>

¹³¹ KUDRNÁČ, Václav. Literatura. *Listy pojizerské: čtrnáctidenník nepolitický, věnovaný zájmům občanským, poučení a zábavě, pro okresy: Turnovský, Mnichovo-Hradištský, Železno-Brodský, Semilský, Lomnický, Česko-Dubský*. Turnov: Vavřinec Kudrnáč, 20.05.1894, 8(10), s. 5. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:113ca690-e167-11ea-a0d6-5ef3fc9bb22f>

¹³² *Obnova*. Hradec Králové: Politické družstvo tiskové v Hradci Králové, 30.9.1904, 10(40), s. (7). Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:95e57a30-1d55-11e8-8ee4-005056825209>

¹³³ ŘEZNÍČEK, Václav. *Jaroslav Zásnecký*. V Praze: Václav Řezníček, 1894, s. 18. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:52fbd310-2e65-11e8-9dd8-005056827e51>

ten je ale nikdy dál pro svůj prospěch nepředal. Po celou dobu děje není nikde přesně řečeno, do jakého města byl Jaroslav odvezen.

Po Praze se začaly šířit klepy, že Jaroslav zapomíná na český národ a stává se z něj německý žurnalista. Nicméně to nebyla pravda. Jaroslav v cizině živořil. Nejvíce mu zvedlo náladu, když potkal skupinku česky mluvících vojáků a mohl s nimi česky hovořit.¹³⁴

Debatoval se starým vojákem ve výslužbě, ten ale nenahlížel na české vlastenecké snahy pozitivně, a to se Zásneckému špatně poslouchalo. Považoval české politické pokusy za nepovedené a vyjádřil se i k situaci českých novin. „Dnes píšeme rok 186* a my nemáme ani jedinkého politického listu a když toto devatenácté století nastalo, tak denně vycházely české noviny nejen v Praze, ale i Vídni, ano dokonce také cítilo a žilo se česky ve třetině Uher. A dnes? Ani v Praze nemáte českých novin.“¹³⁵

Postava naráží na neúspěch českých politiků ve Svatováclavských lázních. V padesátých letech je nastolen tzv. „Bachův absolutismus“ a české politické snahy jsou rychle ukončeny. Absolutismus Alexandra Bacha má vliv i na český tisk a během jeho moci opravdu nebyl český politický tisk. V roce 1861 se to ale mění a vznikají *Národní listy*, což byl český politický tisk. Takže naznačený letopočet 186* je nejspíš rok 1860, protože rok poté by již toto tvrzení nebylo pravdivé.

Během odpoledne se k nim přidali další krajané, kteří stejně jako starý voják nebyli v Praze několik let a pomlouvali dění v Čechách. Očekávali totiž, že se situace po slovanském sjezdu bude vyvíjet lépe. Zásnecký se poté raději vyhýbal lidem, aby opět nepotkal Čecha.

Přibližně po půl roce bylo Zásneckému dovoleno vrátit se do vlasti. Nesměl ale do Prahy. V cizině ho úředník seznámil s Čechem, který se také vracel domů na venkov a nabídl mu místo vychovatele pro své děti a s tím i ubytování u nich doma na venkově.¹³⁶

Z kontextu a vypravěčových promluv vyplývá, že Zásnecký ve vyhnanství zmoudřel. Díky krajanům, které potkal, pochopil, co je třeba pro národní rozvoj. Po návratu do vlasti si na něj všichni vlastenci vzpomněli a začalo se o něm všude mluvit. Lidé, co ho potkávali, se mu klaněli. Byl považovaný za psance a národní vzor, nicméně když se začal stýkat s místními

¹³⁴ ŘEZNIČEK, Václav. Jaroslav Zásnecký. V Praze: Václav Řezníček, 1894, s. 42. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:54197810-2e65-11e8-9dd8-005056827e51>

¹³⁵ Tamtéž, s. 52.

¹³⁶ Tamtéž, s. 73.

studenty a zjistili to úředníci, omezili jeho vycházky jen na dobu, kdy jsou studenti ve škole, aby se již nemohli stýkat a aby je nemohl navádět k nepokojům.¹³⁷

Během roku, co byl Zásnecký pryč, se situace v Praze změnila. Za národní myšlenky už nebylo trestáno, běžně se zpívaly vlastenecké písně. Ale Jaroslavovi stále nebylo povoleno se vrátit do Prahy, proto se tam začal vypravovat tajně. Brzy potom ale dostal povolení se do Prahy vrátit natrvalo.

V Praze začal opět studovat, ale potřeboval si i vydělávat, aby ho nemusel živit otec. Potkal se s majitelem a redaktorem jednoho českého deníku a domluvili se na spolupráci. Takto se Jaroslav seznámil s novinářskou profesí. Zásnecký pro něj měl během studia psát články a dostávat za ně nepatrnou odměnu. Zásneckého tato nabídka uchvátila a začal přemýšlet především nad tím, co do deníku napíše, místo toho, aby studoval. Byl rád, že může přispět do českých novin, kterých je málo a je jich zapotřebí. Vzpomínal na Karla Havlíčka Borovského a jeho *Národní noviny* a *Slovana*. Chtěl, aby jeho práce přinášela stejný užitek jako práce Havlíčkova. Při přemýšlení nad články stále myslel na Havlíčka a na jeho dceru, které se v té době český lid skládal na věno. Z tohoto projevu lidí měl největší radost, že se starají o dceru významného novináře.

Skrz noviny chtěl Zásnecký lid vzdělávat. Brzy se po Praze rozkřiklo o jeho práci v novinách a jeho články byly velice oblíbené. Jaroslav se rychle dostal do povědomí lidí, stejně jako když byl ještě student před vyhnáním z Prahy. Získal pověst dobrého novináře. Začal být zván k vlasteneckým schůzím, aby na nich zastupoval tisk, do kterého psal. Pomalu tedy vstoupil do veřejného života a na doktorské zkoušky začal zapomínat, protože mu psaní přinášelo slušný výdělek, ale také potěšení z toho, že dělá něco užitečného pro vlast.¹³⁸

Jaroslav Zásnecký tedy v tento moment začíná být zobrazován jako novinář. Společností je přijímán kladně, v Praze je známou osobností a všechny zajímá, co napíše a co si myslí. Mnozí lidé ho považují za vlastenecký vzor. Byť si prošel velmi těžkým obdobím, nepřestal prosazovat vlastenectví. Celkově mně osud Jaroslava Zásneckého v některých situacích připomíná osud Karla Havlíčka Borovského, který se potýkal s podobnými problémy. Není to z textu úplně zřejmé, ale autor tímto románem na Havlíčka v mnoha směrech mohl odkazovat. A sám Jaroslav Zásnecký na Havlíčka několikrát vzpomínal.

¹³⁷ ŘEZNÍČEK, Václav. Jaroslav Zásnecký. V Praze: Václav Řezníček, 1894, s. 85. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:5622dca0-2e65-11e8-9dd8-005056827e51>

¹³⁸ Tamtéž, s. 124.

Novinář Zásnecký byl věrný vlasteneckým myšlenkám. Odmítal přijímat úplatky a psát na objednávku to, co po něm chtěli Češi, co vlastenectví jen pro zisk předstírali. Naopak se proti takovým lidem rozhodl zbrojit. Bohužel jako on smýšlelo málo kolegů. Většina z nich se nechala přesvědčit a psali to, co si lidé zaplatili.¹³⁹ Svým postojem si vytvářel spoustu nepřátel z jiných redakcí. Nicméně praví vlastenci ho podporovali stále víc a jeho jméno v národnostních otázkách hodně znamenalo. Oblast novinářství a vlastenectví je možné propojit, protože pokud byl novinář vlastencem, projevovalo se to v jeho člancích. Na druhou stranu, pokud byl někdo proti, dokázal vlasteneckému novináři způsobit mnoho problémů. Bylo tedy v určitých dobách nebezpečné veřejně projevovat vlastenecké myšlenky. Jaroslav Zásnecký je toho důkazem. Za své projevy byl nejednou zavřen. Novinářství se tedy v některých dobách může považovat za nejistou, možná až nebezpečnou profesí.

Po nějaké době vypukla vzpoura v Polsku a Zásnecký tam jel jako novinář, aby přímo z místa o vzpore informoval. Byl tam ale zatčen a zavřen. Po uklidnění situace byl propuštěn a opět se vrátil do Prahy. Hned po příjezdu zjistil, že ho udal kolega novinář, který mu tím dal lekci, že správný novinář nikdy nikomu nesmí říct, kam přesně směřuje. Novinářství se mu začalo znechucovat, protože nevěděl, komu může věřit. Pomáhal zakládat některé vlastenecké organizace a spolky a doufal, že v nich najde nějaké klidné zaměstnání a bude moci v klidu rozvíjet svoje myšlenky.

Nakonec našel úplně jiné uplatnění a stal se českým hercem. Bude se souborem objíždět celou vlast a poznávat český venkov.¹⁴⁰

Brzy po rozhovorech s českými venkovany zjišťuje, že oni neschvalují pokrok, po kterém lidé v Praze tolik touží. Smýšlejí zastarale a vnímají situaci pokroku úplně jinak. Přichází o statky, které spadají velkostatkářům. Mění se přemýšlení člověka. Místo do kostela se chodí do hospody a místo práce se tlachá. To se starým tradičním otcům nelíbí. Jaroslav si pomyslel: „Jak se člověk v Čechách prohlásí být žurnalistou nebo hercem, tak jako by řekl: já jsem cikán nebo šejfir!“¹⁴¹ Tato věta vypovídá mnoho o novinářství té doby. Nebylo to povolání běžné a uznávané po celé zemi. Novináři byly považovány za intelektuály, umělce, kočovníky, kterými jsou právě třeba cikáni.

¹³⁹ ŘEZNIČEK, Václav. *Jaroslav Zásnecký*. V Praze: Václav Řezníček, 1894, s. 130. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:59a8f620-2e65-11e8-9dd8-005056827e51>

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 158.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 162.

U divadla není nakonec příliš úspěšný, ale potkává tam herečku Jarkovskou, dávnou známou Hořce. Má s ním dítě, ale on jí ani syna nepodporuje, proto se žíví jako herečka a zároveň švadlena. Jaroslav sice není divadelně angažován, ale sbírá cenné informace o venkově a vrací se do Prahy i se synem Jarkovské, o kterého se, jak slíbil, postará. Tím končí první díl románu.

V tohoto románu můžeme získat další obraz novináře 19. století. Máme možnost třetího pohledu na novinářské povolání a zobrazení novináře je opět jiné, než tomu bylo v předešlých rozborech. Jednoduše bych tuto postavu nazvala jako novinář–vlastenec. To je totiž jeho nejvýraznější rys. Novinář v tomto románu je společností vnímán pozitivně. Ale zde se ukazuje, že pohled obyčejných lidí není to hlavní. Novinářův život silně ovlivňovaly politické souvislosti. Události v ději lze často přirovnávat ke skutečnosti, kterou známe ze sekundárních zdrojů. Jednoznačně novinářská profese není vykreslována jako snadná práce, ale velmi často jsou popisovány problémy, se kterými se vlastenečtí novináři potýkali. Když to nebyl problém s omezováním svobody slova, bylo to podplácení a obelhávání v oboru. Stejně tak jako v románu *Makabejští* se i zde poukazuje na nekalé chování některých novinářů, kteří zneužívají své moci.

Novinář je v knize hlavní postava, i když jako novinář se projevuje až ve druhé polovině knihy. Do té doby není o novinářství mnoho zmínek. Spíš se děj zabývá vlasteneckými otázkami a podrobně popisuje příběh Jaroslava Zásmuckého. V jednotlivých částech románu se vypravěčovo vyprávění vrací k vedlejším postavám. Především k osudu Milady a Hořce a také Jaroslavova otce. Vypravěč tedy není postavou v románu. V této knize je použitý způsob ptačí perspektivy, kdy je na příběh nahlíženo z vrchu a lze tedy být na více místech zároveň. V této knize je možné pozorovat více postav novinářů a každý je jiný. Novinář Jaroslav je po celou dobu čestný a věrný tomu, čemu věří. Charakter jeho postavy se vyvíjí podle událostí v životě, které prožívá. Nicméně jeho hlavní pohled se nemění. Novináře ovlivňují ostatní postavy a děj se vyvíjí právě nejen podle rozhodnutí hlavní, ale i vedlejších postav. Novinář v tomto románu je postava dynamická, ovlivňuje děj a v jeho průběhu se postava různě tvaruje. Děj zachycuje přibližně desetiletí, takže postupem času se změní a dá se říct i zmoudří většina postav. Hlavní postavu nejvíce ovlivní pobyt ve vyhnanství a pocit, že na něj všichni zanevřeli. Jeho vnější charakteristika není moc obsáhlá. Pouze víme, že po návratu do Prahy z vyhnanství, je sešlý a nevypadá moc dobře. Když se o sebe začne opět starat, rychle se změní v silného mladého muže, o kterého by mělo zájem mnoho dívek. On ale ztratil zájem o ženy a věnuje se převážně práci a studiu. Tento popis z novináře dělá osamocené člověka, což je v románu několikrát zdůrazněný pohled na novináře celkově. Novináři bývají nenápadní, ale v určitých chvílích

dokážou být i průbojní, aby dosáhli svého. Každý novinář si jde za cílem svým vlastním způsobem.

Jiné postavy novinářů jsou opak Jaroslava. Ostatní novináři jsou nemorální. Přijímají úplatky. Ve svůj prospěch neváhají zradit kolegu. Mění svůj směr podle situace v redakci.

Novinářské povolání z pohledu hlavní postavy není vnímané jako práce na hlavní úvazek. Je to pouze přivýdělek k jiné práci nebo v případě mnou zkoumaného novináře ke studiu. Postupem času se ale tato profese etabluje a je možné být pouze novinář a získat tak dostatek financí na kvalitní živobytí. Otec Jaroslava má ale obavy z toho, že by měl Jaroslav rodinu, protože poté už by peníze získané z tisku nebyly dostatečné. Většina novinářů v této knize jsou tedy popisováni jako samotáři. Motiv toho, že není novinářská profese plnohodnotné povolání, se opakuje a lze vztáhnout i k reálnému dobovému kontextu. Přibližně v 60. letech totiž většinou novinář dělal ještě něco jiného.

3.3.4 Postava novináře v románu *Jaroslav Zásnecký* (2. díl)

Druhý díl je oproti prvnímu stylem autorova psaní odlišný. Není tolik kladen důraz na dějovost. V textu je menší množství dialogů a mnohem více monologů Jaroslava Zásneckého. Hlavní postava novináře přemýšlí o smyslu svého života. Neustále se střídají jeho dobrá a špatná období. Posouvá se ale v novinářském povolání. Nejprve měl nastoupit do stejné redakce, ve které již pracoval, ale nakonec se rozhodl založit vlastní periodikum *Pravda*.¹⁴²

Je možné, že se jedná o odkaz na skutečnost, protože v roce 1867 v Praze poprvé vyšel politický časopis se stejným jménem.¹⁴³

Postava Zásneckého má i ve druhém díle za cíl vzdělávat a pravdivě informovat. Časopis vycházel dvakrát za měsíc a vždy výstižně, ale neurážlivě upozorňoval na společenské jevy, se kterými nesouhlasil. Podobně fungoval i reálný časopis *Pravda*. Zásneckému se to ale vymstilo a za svou práci byl opět zavřen do vězení, ze kterého byl propuštěn díky amnestii. Při návratu domů byl příjemně překvapen, když zjistil, že *Pravda* je prosperující a výdělečný časopis.

Konec románu je podobný prvnímu dílu a už nejsou nejdůležitější pocity a myšlenky Zásneckého, ale osudy ostatních postav, které ovlivňovaly jeho život.

¹⁴² ŘEZNIČEK, Václav. Jaroslav Zásnecký. V Praze: Václav Řezníček, 1894, s. 57. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:b03e7d20-2e65-11e8-af9f-5ef3fc9bb22f>

¹⁴³ *Pravda: Politický časopis*. Praha: František Škorpil, 1867, 1. Dostupné z: <https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:018e5720-c447-11dc-8754-000d606f5dc6>

Co se týče postavy novináře, jeho rysy se příliš nemění oproti prvnímu dílu. Stárne a ve vězení zase o něco víc zmoudří. Tím, jak se proměňuje jeho povaha, se trochu posouvá i styl jeho psaní. Lidé jeho texty rozpoznávají, na první pohled je znát, že články psal zkušený a moudrý člověk. Někdo si k němu dokonce chodí pro radu. Co napíše do *Pravdy* Jaroslav Zásnecký, má váhu a lidé to s oblibou čtou. Na úkor svého pohodlí se výrazně celý život podílel na rozkvětu českého národa. Po jeho smrti mu lidé vystrojí honosný pohřeb a je popisován jako pravý Čech. Věřil v český národ a obětoval mu celý svůj život, ale umřel chudý a sám. Právě proto je paradoxem, že pohřeb měl velký, jako král.

Je zřejmé, že se mění situace pro národ a tím i pro novináře a novinářské povolání. Na počátku prvního dílu bylo zakázáno i pronárodní smýšlení, ale teď už se o vlastenectví běžně píše a fandí tomu většina společnosti. I novinářská profese se posunula. Ačkoliv stále není nejdůležitější, není už takový problém být pouze novinářem, i když to stále nebylo úplně běžné.

V tomto románu jsme se o novinářství naučili, že má v 19. století více tváří. V této knize je reflektováno hlavně vlastenectví, a to, jak se přenáší do žurnalistiky, ale s tím jsou popsány i všechny překážky, které tento způsob novinářství přináší.

3.4 *Bodří Pražané*

Další literární dílo, které budu zkoumat a ze kterého získám nový novinářův obraz je kniha s názvem *Bodří Pražané*.

Celým názvem jsou to *Bodří Pražané postavičky z pražských zdí a ulic: nepatrné kresby Ignáce Herrmanna*. Knihu vydalo nakladatelství Bursík a Kohout v roce 1893. Tiskař tohoto prvního vydání z roku 1893 byl Alois Wiesner. Později byla kniha vydaná ještě v roce 1909, 1917, 1922 a 1932. *Bodří Pražané* je svazek knih, složený z různých drobných próz. Každá se zaměřuje na nějakou postavu žijící v Praze. Díky tomu můžeme nahlédnout do života městských lidí v druhé polovině 19. století. Slovo novinář se v knize vyskytuje sedmkrát, a to ve dvou črtách, kterým se také budu věnovat. Celkem je v knize 28 črt. Většinou jsou humoristické nebo soucitné, například o domovnících, hostinských, klepnách, úřednících, domácích pánech, obchodnících, studentech a třeba i cyklistech. Črta na rozdíl od povídek nemívá výraznou pointu, je to spíše statický obraz, který není dějový a důležitá je faktografická přesnost. To je žádoucí pro tuto práci, protože díky tomu získáme věrohodný obraz novináře.

3.4.1 Autor – Ignát Herrmann

Ignát Herrmann byl z rodiny majitele mlýna. Narodil se 12. srpna 1854 v Chotěboři. Ve šlápějích otce mlynáře ale nešel, spíše bychom mohli říct, že se blížil matce, která byla dcera nakladatele J. H. Pospíšila z Hradce Králové. K literární tvorbě směřovali i Herrmannovi sourozenci Gustav a Emil. Brzy po Ignácově narození se jeho rodina přestěhovala do Hradce Králové, kde získal základní vzdělání, ale na střední škole neuspěl a odešel do Prahy, kde byl tři roky kupeckým učněm. Chvilí také pracoval v galanterním obchodě bratří Tučků, kde se začal seznamovat s literárním světem a tím začala jeho kariéra v tomto odvětví.

V roce 1873 byl administrátorem v nakladatelství J. Otty (zeť Herrmannova strýce J. Pospíšila). Poté v literární tvorbě pokročil a stal se redaktorem humoristického časopisu *Paleček*, kde vydal svou první tištěnou práci. Několik let byl písařem v advokátní kanceláři svých bratrů a roku 1881 byl zaměstnán v *Národních listech*, nikoli jako redaktor, ale jako administrátor a pokladník. Jeho kariéra se ale nezastavila na této pozici a brzy začal psát v listech soudničky. Rovněž sám založil časopis *Švanda dudák*, ve kterém publikoval některé své prózy. Do *Národních listů* psal vedle soudniček i povídky a fejetony. Herrmann byl také společensky činný. Byl předsedou Máje, místopředsedou literárního odboru Umělecké besedy, členem Spolku českých žurnalistů, Svatoboru a Jednoty Svatopluka Čecha.

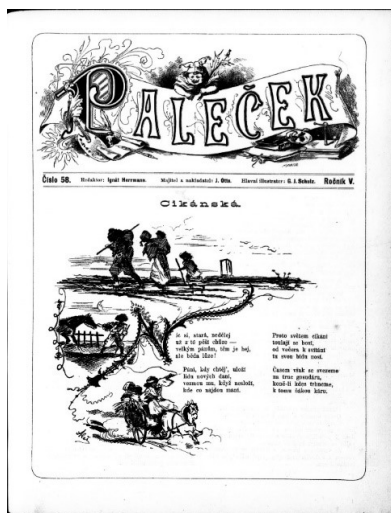
Ignát Herrmann byl v literárním odvětví velice cílevědomý a co nejvíce se snažil využít příbuzenství s J. Ottou. Ve svých prózách se pokoušel navázat na tvorbu Jana Nerudy. Jeho talent se projevil v drobných prózách sesbíraných do knihy *Pražské figurky*. Děla umístěných do prostředí Prahy vytvořil hned několik. Například kniha fejetonů *Z pražských zákoutí*.¹⁴⁴

Nekrolog o Hermannovi vyšel 16. 8. 1924 v časopisu *Český Lloyd časopis národohospodářský*, pouhé čtyři dny po jeho smrti. Autor článku vzpomíná a chválí Herrmanna jako vynikajícího českého spisovatele, humoristu a žurnalistu. V nekrologu jsou kromě životních a pracovních událostí zmíněná Herrmannova nejdůležitější literární díla.¹⁴⁵ V tomto časopise byl Ignát Herrmann zmíněn v následujících letech ještě několikrát, ale už ne v tak velkém rozsahu, jako po jeho smrti.

¹⁴⁴ KOLEKTIV AUTORŮ. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 1993. sv. 2, část 1. H–J. s. 159–160.

¹⁴⁵ ZDOBNICKÝ, B. Ignát Herrmann. *Český Lloyd: časopis národohospodářský: orgán obchodního spolku Merkur: orgán ústředního spolku maloobchodníků (kupců) z Čech, Moravy a Slezska*. V Praze: Leopold Schulz, 16.08.1924, 40(66). s. [333]. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:f099ff40-5a70-11e6-b155-001018b5eb5c>

Dále je Herrmann úzce spjat s časopisem *Máj*, do kterého psal. Také je o něm napsáno v *Kalendáři humoristických listů na rok*, v několika ročnících *Světozoru*, v *Lumíru* a v mnoha dalších dobových časopisech. Zkrátka Ignát Herrmann byl považovaný za důležitého literáta a podle toho je s ním také nakládáno.

Obrázek 3 *Paleček* humoristický týdeník obrázkový, redaktor I. Herrmann

3.4.2 Kontext díla *Bodří Pražané*

Ve své době bylo o díle Ignáce Herrmanna informováno na několika místech a lidé určitě neměli problém se o knize plné povídek a črt dozvědět i několik let po vydání. Například o knize napsala *Česká osvěta: list věnovaný zájmům veřejného knihovnictví a organizaci lidového vzdělání*. Bylo to ale v roce 1911, takže až několik let po vydání *Bodrých Pražanů*.¹⁴⁶

Další listy, kde o *Bodrých Pražanech* bylo napsáno jsou *Plzeňské listy*. Z nich jsem se dozvěděla, že do té doby byla pozornost upírána spíš na venkov, ale Ignát Herrmann tento led prolomil a začal psát o postavách z města. V článku se píše, že ve městě jsou různé společenské vrstvy a Herrmann je všechny umí dobře a humorně vystihnout.¹⁴⁷

Prózy z *Bodrých Pražanů* původně nebyly vydané dohromady, ale v jednotlivých sešitech. Článek vyšel po vydání sedmého sešitu, kde byla črta *Roznášeč novin*, *Nový pan domácí* a *Biletář na kluzišti*. Črta *Roznášeč novin*, které se budu více věnovat, je v článku charakterizovaná jako výrazná kresba typické pražské figury. *Bodří Pražané* byli devátým

¹⁴⁶ VYKOUKAL, F. V. Seznam knih pro mládež škole odrostlou. *Česká osvěta: list věnovaný zájmům veřejného knihovnictví a organizaci lidového vzdělání*. Velvary: Kamil Harmach, 02.1911, 7(2), s. 50. Dostupné z: <https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:f0fc2d41-92c2-11e9-8812-5ef3fc9bb22f>

¹⁴⁷ BIRNAD, Jindřich. Literární oznamovatel. *Plzeňské listy*. Plzeň: J.R.Port, 26.6.1909, 45(143). s. 10. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:d98c17f1-f9d7-4cc1-a863-7ab96458f3d3>

spisem od Ignáta Herrmanna. Poslední informace v článku z *Plzeňských listů* je, že předplatné deseti sešitů i s poštou stojí 3.40.¹⁴⁸ V periodiku *Plzeňský obzor* ze stejného roku a za stejný počet sešitů, je uvedená cena předplatného 3.20.¹⁴⁹ O této ceně jsem našla dalších několik zmínek.

3.4.3 Novinář v črtě *Pražský cestující, pan Jidášek*

V tomto literárním textu je novinář zmíněn pouze jednou a jen obecně. Nevystupuje jako žádná konkrétní postava. Tématem črty je Jubilejní zemská výstava z roku 1891, ale hlavně je o činech pana Jidáška právě z doby výstavy, takže z konce 19. století. Pan Jidášek není konkrétní osoba, ale je to označení pro někoho, kdo cestuje, něco nabízí. Je popsán jako člověk falešný, protože pokaždé mluví jinak, podle toho, kde se nachází a s kým zrovna mluví. Konkrétně pan Jidášek v této črtě cestuje a mluví o Jubilejní výstavě. Když mluví s hrdým Čechem, tak výstavu vychvaluje a chová se jako pravý vlastenec, co podporuje samostatnou českou výstavu, do které nejsou nijak zapojeni Němci. Když je tomu naopak a nachází se kdekoliv mimo království České a markrabství moravské, výstavu haní a pomlouvá. Tvrdí, že úspěch výstavy je lež.

Novinář je zmíněn ve vlasteneckém kontextu. Český novinář hlídá pány Jidášky, aby o Čechách mluvili jen v dobrém a nikde je nehanili. Jidášek se v Čechách stále ohlíží, zda za ním nestojí český novinář, který by ho za špatná slova „poslal na pranýř“. V cizině se Jidášek nemusí bát, že by ho novinář slyšel.¹⁵⁰

O českém novináři to vypovídá, že je věrný tomu, čemu věří a vždy hájí národnostní zájmy. Jeho vliv ale nesahá za hranice českých zemí, takže dokáže svoje názory šířit jen v užším okruhu. Je to rozdíl oproti novinářům německým, protože ty píšou do novin, které se dostanou i na české území, takže němečtí žurnalisté budou mít obecně větší dosah, než ti čeští.

3.4.4 Novinář v črtě *Roznašeč novin*

V tomto textu se mluví o novináři značně víc než v tom předchozím. V *Bodřích Pražanech* není v textech vyprávěno o konkrétních postavách, kterým bychom dali jméno a například je zařadili do nějaké domácnosti. Ani v črtě *Roznašeč novin* není konkrétní postava, ale je

¹⁴⁸ BIRNAD, Jindřich. Literární oznamovatel. *Plzeňské listy*. Plzeň: J.R.Port, 26.6.1909, 45(143). s. 10. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:d98c17f1-f9d7-4cc1-a863-7ab96458f3d3>

¹⁴⁹ ČERNÝ, Antonín. Literatura. *Plzeňský obzor: svobodomyšlný list pro Plzeň a západní Čechy*. Plzeň: Jan Hessler, 27.2.1909, undefined(25). s. 7. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:445330e0-2b20-11e7-9401-005056822549>

¹⁵⁰ HERRMANN, Ignát. *Bodří Pražané: postavičky z pražských zdí a ulic: nepatrné kresby Ignáce Herrmanna.* s. [201]. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:f6af44d7-cf45-4732-b332-ef07035ffd33>

popisovaná pracovní činnost více osob. Hned na začátek je nutné dodat, že postava novináře v *Roznašeči novin* není osoba, co noviny píše, ale osoba, co noviny roznáší.

Na začátku je řečeno, že většina lidí, co noviny čte, nikdy nespátří toho, co jim noviny přinesl. Noviny totiž většinou přebírá služka. Roznašeč přichází ke dveřím odběratelů dvakrát denně. Poprvé v brzké ranní hodině přináší ranní listy a po obědě přináší listy odpolední. S některou služkou má roznašeč dohodu, že nebude klepat, ale noviny nechá pod rohožkou, nebo je dává za štoudev, nebo za katr, nebo do plechové schránky zavěšené na dveřích. Tento způsob vyhovuje oběma stranám. Služka není vyrušena ze své práce a roznašeč je díky tomu rychlejší.¹⁵¹

Všechn tisk má čtyři důležitá období v roce. Je to na konci prosince, března, června a září. V této době všelijaké tisky zvou na další kvartál. Informují o všem, co pro čtenáře do té doby udělali a slibují, co budou dělat ve čtvrtletí následujícím. Není to ale doba důležitá jen pro čtenáře a redakce, ale také pro roznašeče. Toto období jim dává novou energii.¹⁵²

Pokud roznašeč nosí jen ranní tisk dostává měsíčně za jednoho abonenta jeden šesták, pokud nosí ranní i odpolední noviny, dostává dva šestáky.

Ve vyprávění se nepoužívá pro osobu, co roznáší noviny jen oslovení roznašeč, ale i novinář nebo listonoš. Novinář bývá postava neviditelná. Slouží lidem, i přesto ho někteří nikdy nespátří. Vychází časné z rána, ještě za tmi. Většina lidí se teprve probouzí. Novinář nebývá bohatý, má na sobě skromné a špatné oblečení. Novinář během dne ujde několik kilometrů. Ale největší problémy, se kterými se potkává jsou nepříjemní odběratelé v případě, že se opozdí.¹⁵³

Novinářům často odběratelé vyhrožují tím, že v případě dalšího opoždění budou psát do redakce stížnost. Pokud na novináře taková stížnost opravdu přišla, v redakci mu „páni expeditoři“ vynadali. Pokud na novináře přišla stížnost víckrát, z redakce ho vyhodili a začínal roznášet někdo jiný.

Milostpáni chtěli noviny dostávat přesně v sedm hodin ráno a když noviny přišly až ve čtvrt na osm, bylo to špatně. Pánovi, který u snídaně čeká na nové informace o tom, co se od včera přihodilo, nezajímá, že novinář vstává ve čtyři hodiny ráno, aby šel do tiskárny a do expedice

¹⁵¹ HERRMANN, Ignát. Bodří Pražané: postavičky z pražských zdí a ulic: nepatrné kresby Ignáce Herrmanna. (Alois Wiesner), 1893, s. 209. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:b44ee61f-3794-44da-9463-25d5accd5b2d>

¹⁵² Tamtéž, s. 216.

¹⁵³ Tamtéž, s. 211.

a že noviny roznáší stovce odběratelů. Odběratelé přehlíží omluvy novinářů, že musí noviny roznášet více lidem a nemůžou být všude najednou.

Novináři bývají starci nebo vetché ženy. Starci původně bývali řemeslníci, krejčí, knihaři, hodináři. Už jsou na řemeslo moc staří nebo nemocní, nebo je v práci nahradili rychlé a moderní stroje. Bývají slabí, ale potřebují dělat jakoukoliv činnost pro obživu. Výhodou je, že město znají dobře a vědí kudy se kam dostanou nejrychleji.

Ženy, které dělají roznašečky, bývají vdovy, které potřebují uživit hodně dětí. Mívají svá klasická povolání. Přes den slouží, šijí, perou. Ráno mívají ale ještě dost času na roznášení novin.

Roznašeči nemívají za práci jen roznoš novín, ale také vybírají předplatné. Jsou poctiví a přináší do administrací stovky zlatých. Sami přitom nemají téměř nic. Většinou ranní roznašeč není mladý člověk, ale odpolední noviny už roznášejí třeba i děti, které tím pomáhají matkám a otcům. Děti nosí noviny například do vyšších pater a starci do přízemí.

Novináři se někdy potkají s policajty, kteří zabavují noviny, co byly zkonfiskovány. Novináři se jim snaží vyhýbat. Hlavně když v administraci zaslechnou, že některé noviny mají být sebrány, snaží se je co nejrychleji doručit. Paradoxně právě to někdy bývá důvod novinářova zpoždění. Někdy se také noviny opozdí v lisu a novinář dostane noviny později.

Odběratelé ale nebývají rozezleni jen z pozdního dodání, ale i z příliš brzkého. Dům, kam noviny nese bývá uzavřen a roznašeč musí zvonit, čímž domovníka probudí. Na této ranní cestě někdy potkává posledního ponocného nebo mlékařku.

Po doručení posledního ranního listu novinář zamíří domů, kde se nasnídá a poté odpočívá. Někdy krátce spí a opět jde k expedici pro odpolední listy.

Již jsem psala, že nejoblíbenější období novinářů bývá na konci kvartálů. Tou dobou totiž i vybírají předplatné a někdy dostávají od odběratelů odměnu, nebo třeba staré boty, kterých si roznašeči velmi cení. Nejlepší období ale bývá během Vánoc. V té době si na novináře nikdo nestěžuje a čtenáři bývají nejvíce štědrí. Novináři do novin vkládají gratulace a doufají, že za to příštího dne obdrží malý dar, někdy i celou zlatku.¹⁵⁴

¹⁵⁴ HERRMANN, Ignát. *Bodří Pražané: postavičky z pražských zdí a ulic: nepatrné kresby Ignáce Herrmanna.* s. 209. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:b44ee61f-3794-44da-9463-25d5accd5b2d>

V črtě je komplikované přímo charakterizovat postavu, protože žádná konkrétní v příběhu není. Svým způsobem je v črtě *Roznašeč novin* novinář hlavní postavou. Nebo spíš je hlavním předmětem vyprávění a popisování. Příběh ovlivňuje a koriguje nezaujatý vypravěč, ne postavy. Nejsou v textu téměř žádné promluvy postav, díky kterým bychom novináře více poznali. Proto je novinář statickou postavou. V průběhu se nijak nevyvíjí. Je stejně popisován na začátku i na konci, ale i přes tyto faktory, postava roznašeče novin působí realisticky. Z textu věříme, že takové postavy po Praze opravdu chodily.

Díky této próze tedy získáváme obraz úplně jiné novinářské profese a také si díky ní můžeme představit každodenní rutinu pražské společnosti. Vyplývá, že jsou noviny v Praze velmi žádané a lidé jsou na ně zvyklí. Dokonce se jejich každodenní četba stala jakýmsi rituálem a stereotypem. Tato črta nám toho neřekne moc o novinářském povolání, ani o novináři pisateli, ale zato vytváří opět nový obraz novináře, a to novináře roznašeče. Ve slovníku Josefa Jungmanna z 19. století byl roznašeč zmíněn, takže toto povolání pravděpodobně nebylo výjimkou.¹⁵⁵

Lze také odhadnout dobovou distribuci novin. Noviny se podle této črty vydávaly dvakrát denně. První brzy ráno a druhé po obědě. Noviny vznikají v redakci, kde se píšou. Tam ale roznašeč vůbec nechodí. Dále putují do tiskárny, kde se tisknou. Poslední součást novin je expedice a administrace. S těmito místy již komunikuje roznašeč. Z expedice se noviny rozesílají, tam si tedy roznašeč noviny vyzvedává a začíná je roznášet. V administraci zařizují prodej, takže když roznašeč vybírá předplatné, s penězi zamíří právě tam.

3.5 Shrnutí analýz

Na začátek mého shrnutí bych ráda rozdělila obrazy novinářů, které ze zkoumaných textů vplynuly, do dvou kategorií. Novinář jako člověk, co tvoří noviny, píše do nich, je to tedy *novinář pisatel*. A v další kategorii novináři, co noviny netvoří, ale pouze je z nějakého důvodu společnost novináři nazývá. V jednom případě je novinář osoba, co noviny čte a podporuje jejich vznik, ve své práci ho nazývám *propagátor novin*. Ve druhém případě je novinář osoba, co noviny roznáší, říkejme mu *roznašeč novin*.

3.5.1 Čas vydání zkoumaných textů

Díky těmto čtyřem rozborům si můžeme všimnout, že o novinářích a novinářském povolání v 19. století nepsalo mnoho autorů a pokud ano, tak z každého textu se o novinářích dozvíme

¹⁵⁵ Viz 3.2.3

něco jiného. Všechny čtyři knihy vyšly až ve druhé polovině 19. století. Do té doby, se tedy postava novináře v prozaických textech výrazně nevyskytovala. Novináři se sice v několika málo textech objevili už dříve, ale nebyli tam důležitými postavami a nikde v těchto knihách nebyl výskyt slova novinář více než pětkrát, což jsem určila jako podmínku při vybírání děl k analýze. Nejstarší zkoumaný text vyšel v roce 1876 a další tři až v devadesátých letech. Ve třech ze čtyř děl je popisovaný děj z autorovy současnosti. Pouze v knize *Jaroslav Zásmucký* je popisovaný příběh přibližně od padesátých let 19. století a děj dojde právě až cca do let devadesátých a tam příběh končí.

Tato skutečnost, že všechny vybrané texty byly vydané až v poslední třetině 19. století poukazuje na to, že v první polovině století novinář a novinářské povolání stále nebylo běžné. Přesně definováno není povolání novináře v žádných pramenech ani v době, kdy vychází analyzované texty, ale novinář už má evidentně ve společnosti své místo a není považován za někoho úplně neznámého a cizího. Jinak by se tato postava nedostala do prózy, někdy dokonce i jako hlavní postava.

3.5.2 Autoři zkoumaných textů

Všichni autoři k sobě mají poměrně blízko a určité věci je spojují. Všechny je ovlivňovalo náboženství, což samozřejmě souvisí s dobou 19. století. Ne u každého ale víra ovlivňuje literární dílo, které jsem zkoumala. Vlastně přímo zasahuje jen do díla *Krejčův novinář* od Vojtěcha Pakosty. Josef Šimon se třeba také celý život pohyboval v katolickém prostředí, ale román *Makabejští* to nijak nezasáhlo.

V některém případě právě jejich vyznání pomohlo ke spisovatelské nebo dokonce novinářské práci. Našli místo třeba v katolicky založených tiscích. Vliv na jejich profesi také měly příbuzenské vazby s jinými, již známými autory. Například Vojtěch Pakosta byl příbuzný s již známým autorem Františkem Pravdou a Ignát Hermann se narodil do rodiny nakladatele Pospíšila z Hradce Králové.

Autoři více či méně působili i na publicistickém poli. Právě proto možná do svých prozaických textů vkládali postavy novinářů, které mohli autenticky vykreslit podle vlastních zkušeností z novinářské práce. Například Ignát Hermann začínal jako administrátor, brzy se ale vypracoval a stal se redaktorem. Psal soudničky, fejetony a sloupky. Dokonce založil svůj humoristický časopis *Paleček*. Kromě toho byl ale i spisovatelem a jeho práce v novinářském odvětví mu pomáhala při vydávání jeho děl. Josef Šimon byl rovněž spisovatel i publicista a jemu k redaktorské profesi pomohlo právě jeho vyznání, byl několik let odpovědným redaktorem

časopisu *Obrana víry*, kde se věnoval hlavně katolickým tématům. Václav Řezníček se na publicistickém poli objevoval už od mládí, když ještě jako student založil *Kolínské listy*. Později pracoval v *Národních listech* a *Světozoru*. Kromě těchto zájmů se samozřejmě, jako všichni ostatní, angažoval i jako spisovatel. Výjimkou mezi těmito novináři je autor *Krejčova novináře*, Vojtěch Pakosta. Ten byl spisovatelem, ale o jeho práci v novinářském odvětví jsem nenašla žádné záznamy.

3.5.3 Charakteristika postav novinářů

Postavy novinářů ve vybraných textech mají každá jiný charakter, a přesto je vždy něco propojuje. Ve všech textech jsou novináři důležité postavy. V *Krejčově novináři* a v románu *Jaroslav Zásnecký* jsou novináři hlavní postavy. V románu *Makabejští* je novinář postava vedlejší, ale také je tam důležitou postavou pro vývoj děje. Specifický je novinář v *Bodrych Pražanech*. Novinář tam není jako konkrétní postava, co by měla jméno, ale je tam v jedné črtě velmi podrobně popsána profese novináře. V črtě *Roznašeč novin* v knize *Bodří Pražané* je postava novináře statická. Ve všech jiných textech se v průběhu děje vyvíjí a mění, je to tedy postava dynamická.

V žádném vybraném textu není novinář zároveň vypravěčem. V tom se shodují všechna čtyři díla, která jsem zkoumala. Díky nezaujatému vypravěči všechny příběhy sledujeme ptačí perspektivou a vnímáme tedy více postav. To je užitečné, protože tak můžeme sledovat, co všechno novináře v textech ovlivňuje.

Na vnější charakteristiku a popis novináře není v textech kladen velký důraz. Vždy máme jen malou představu o jejich podobě. To ale pro popis novináře a novinářského povolání v 19. století není tolik podstatné.

Pokud bych měla najít společnou vlastnost, která by vystihovala všechny čtyři novináře, byla by to asi odhodlanost. Ve všech čtyřech dílech je novinář průbojný a vytrvalý. Ve všech knihách chce dosáhnout svého a jde si za tím.

Novináři v románu *Makabejští* a *Jaroslav Zásnecký* jsou každý jiný, a i jejich povolání je popisováno odlišně. Jaromír Cep v románu *Makabejští* je opoziční novinář, který je vlastenecky založený, ale často se tak chová kvůli zisku nebo oblibě. Jaroslav Zásnecký nic v tomto smyslu nepředstírá, vlastenectví myslí vážně a pro národ by udělal cokoli. V knize *Jaroslav Zásnecký novináře*, co jen předstírají, ale ve skutečnosti třeba smýšlí jako Němci Jaroslav odsuzuje. Nejvíce mu vadí představa podplácení novinářů a psaní na objednávku. Přesně to Jaromír Cep

v románu dělá. V románu jsou tyto praktiky běžně používány a novinář je považuje za normální.

Jaroslava k těmto myšlenkám dohání morální zásady, což je ušlechtilé. Ve výsledku je ale vidět, že Jaromír Cep se v životě, co se týče zaopatření má lépe. Pohybuje se ve vyšší společnosti, je bohatý a vlivný. Jaroslav Zásmucký kvůli svému přístupu, zásadám a dobročinnosti nemá téměř nic.

Na těchto dvou příkladech je tedy možné vidět novináře pisatele, zajímavé ale je, že je každý jiný. Je možné na těchto dvou prózách tedy pozorovat mnohostrannost tisku v 19. století. Už tehdy záleželo na vlastnostech a charakteru novináře a podle toho se také vyvíjela jeho tvorba, ale co je důležitější, novinářův postoj ovlivňoval i celý jeho život. Jaromír Cep „hrál na obě strany“ a životem proplouval bez problémů, byl úspěšný, neměl žádnou nouzi. Osud Jaroslava Zásmuckého byl o dost složitější, novinářství mu nepřinášelo příliš velký zisk a kvůli svým názorům a postojům byl dokonce zavřen.

Cep se novinám věnoval už od mala. Z kontextu vychází, že novinářské povolání poměrně dost vydělává a novinář je platný člen společnosti. V druhém případě postavu k novinářskému povolání dohnaly spíš okolnosti a práce je popisovaná spíš jako přivýdělek, určitě ne jako plnohodnotné zaměstnání.

Obě postavy ale dokážou skrz svá pera ovlivnit společnost. Postavy se v příběhu proslaví a jejich texty jsou vyhledávány. Rozdíl je jen v tom, že Cep oblibu lidí vyhledává a Zásmuckému nevádí být v ústraní a pouze skrz články vzdělávat lidi a šířit vlastenecké myšlenky. Pro oba novináře se místy používá i výraz žurnalista.

Vlastenectví a vzdělávání lidu je důležitým a častým motivem v prozaických textech. Jedna z funkcí tisku ve druhé polovině 19. století je právě prostřednictvím novin předávat důležité informace z politického, společenského, kulturního dění. Redakce se rozšiřují a noviny mají stále větší a větší záběr.

Co spojuje nejen tyto dvě postav, ale přidává se k nim i Václav z *Krejčova novináře*, je jejich projev. Všichni tři jsou skvělí řečníci, což k novinářskému povolání patří. Dokáží tak ovlivnit lidi ve společnosti. A prostřednictvím mluveného i psaného slova umějí na svou stranu strhnout i celé davy lidí. Pokud měl novinář tento dar, bylo to pro něj nepochybně výhodou. Novináři mají velký vliv a pokud u toho umí i dobře volit slova, skutečně mají moc něco změnit.

Postavy novinářů v *Bodrych Pražanech* a *Krejčově novináři* toho nemají moc společného. V *Krejčově novináři* je novinář osoba, co propaguje četbu novin na zaostalém venkově a v *Bodrych Pražanech* je to osoba, co noviny roznáší po Praze. V obou případech ale postavy spojuje to, že jsou společností vnímány spíš negativně a ani jeden není typ novináře pisatele.

Ve všech případech je nějak zmíněno vlastenectví, nebo alespoň progres a vývoj českých novin. V *Krejčově novináři* lidé na venkově zmiňují, že noviny nečtou, protože jim stejně nerozumí, když jsou napsané německy. Na *Krejčově novináři* je znát, že je vydaný o pár let dřív než ostatní knihy, protože tam už se o tomto problému příliš nemluví.

Na závěr bych tedy řekla, že není možné říct jeden jasný charakteristický rys novináře v 19. století. Novinář se teprve utváří. Ještě v první polovině století moc novinářů nebylo. Ve druhé polovině se novinářem většinou stává spisovatel. Vždy záleží na tom, v jaké části společnosti se novinář pohybuje, a to ovlivňuje jeho prostor a názory, které potom může publikovat. Pokud je novinář ve společnosti známý, lidé začínají jeho články vyhledávat a v ten moment novinář začíná mít velký vliv a sílu.

3.5.4 Popis novin ve vybraných textech

Pojetí novin se v některých textech shoduje, ale někdy se úplně liší. V *Krejčově novináři* hlavní postava noviny propaguje. Z jeho pohledu jsou noviny zdrojem vzdělanosti. Ostatní postavy v povídce ale noviny vnímají jako symbol d'ábla. Na venkově nemají noviny žádné místo. Postava přišla z Vídně, kde k nim lidé vzhlíží a čte je tam úplně každý. S odmítáním novin se už v žádném jiném zkoumaném textu nesetkáme, ale v této povídce novinami lidé skutečně opovrhují. Rozdíl oproti jiným textům je, že děj v *Krejčově novináři* se odehrává na venkově, ostatní příběhy jsou z města, kam noviny přicházely dřív. *Krejčův novinář* je zaměřen na katolického čtenáře, to může být další důvod, proč kniha od novin odrazuje.

V črtě *Roznašeč novin* je popisovaná četba novin v Praze. Oproti předchozí povídce v této noviny své místo mají. Z textu vyplývá, že je čtou bohatí lidé z Prahy a je to pro ně důležitý každodenní rituál. Lidé jsou lační po nových informacích, které se v novinách dočtou. Noviny jsou běžnou součástí života.

Pohled na noviny jako na zdroj vzdělání je i v románu *Makabejští*, kde se postava novináře z novin vzdělávala a již odmala si v nich četla. Novinář Jaromír Cep noviny a celkově tisk vnímá jako velmi silný a vlivný prostředek komunikace. Po celou dobu děje Jaromír Cep tisk podporuje a obhajuje.

Jaroslav Zásrnucký skrz noviny chce rovněž lid vzdělavat. Díky novinám lze šířit vlastenecké myšlenky a podporovat český národ. Sám zakládá nové periodikum a také pomáhá při zakládání nových národních organizací a spolků. V dobovém kontextu to znamená, že v 19. století bylo úkolem lid co nejvíce vzdělat. Vznikají i nové příručky, slovníky, rozvíjí se věda a technika. Svět jde dopředu a lidé musí jít s ním.

V nejednom textu je také přímý odkaz na Karla Havlíčka Borovského jako na symbol české žurnalistiky. Ale jsou zmiňováni i jiní novináři, kteří měli vliv na vznik českých novin, jako třeba František Palacký, Josef Dobrovský atd. Když je v textu odkázáno na významné novinářské předchůdce, znamená to, že současní novináři k nim vzhlíží, mají k nim respekt a nechtějí jejich práci zahodit, ale pokračovat v ní a rozšiřovat žurnalistiku i novinářské povolání.

3.5.5 Přijetí novináře společnosti

Hned na začátek by se dalo shrnout, že novináři v textech to neměli snadné, ať se nacházeli v jakékoli společnosti. Na venkově v *Krejčově novináři* vůbec profesi novináře neznali a toto oslovení si lidé vymysleli. Bylo to spíš hanlivé označení. Roznašec novin (novinář) pobíral velmi malý plat, jejich práce byla náročná, setkávali se s opovrhováním vyšší společnosti, kterým sloužili. Jaroslav Zásrnucký byl novinář, kterého práce v novinách neživila dostatečně, byl chudý a celý život žil u otce. K tomu se potýkal ve své době s problémy kvůli svým názorům, které publikoval. Byl proto několikrát zavřen do vězení. Lehké to neměl ani Jaromír Cep, na kterého byl kladen velký tlak od svých přátel. On jediný ale nezažíval existenční problémy, se kterými se potýkali ostatní novináři.

To, co jsme o novinářském povolání zjistili ze zkoumaných textů mapuje i skutečnost. Novinářské povolání jako takové můžeme definovat až od poslední třetiny 19. století. A ani tam novináři nemohli spoléhat na to, že je psaní do novin uživí. Dříve se o profesi novináře vůbec neuvažovalo. A ani na konci století to novinář ve společnosti neměl snadné. Jedním z prvních novinářů byl Karel Havlíček Borovský, ve kterém také naše postavy viděly novinářský vzor. Havlíček působil jako novinář už před polovinou 19. století. Měl jasný cíl, co chce skrz tisk šířit. Jemu stála v cestě situace, která v té době v Čechách panovala.

Novináře a vývoj novinářské profese v Čechách ovlivňovala politická situace. První novináři se objevují se vznikem periodického tisku, ale o novinářském povolání lze mluvit mnohem později. Vymezení novináře přichází s profesionalizací tisku. To přichází právě v poslední třetině 19. století. Centrem novinářského pokroku byla Praha. Tisk se začíná různě štěpit podle

vznikajících politických stran. A celkově se tisk politizuje. Stejně jako se rozděluje tisk, dělí se i novináři. Po zrušení cenzury má novinář volbu, koho bude prostřednictvím svých prací reprezentovat.

Jednání o ochraně novinářů a definování jejich profese probíhala od roku 1872. Iniciátorem byl například Jan Neruda, ten pozoruje na sobě i na svých kolezích bolestnou situaci na žurnalistickém poli. V té době jsou novináři často i spisovatelé. Nikdo ze současných autorů stále není schopen se uživit pouze novinářením. Žurnalistice pomáhají různé vznikající společenské organizace. V jejich rámci se zakládají finanční fondy, ze kterých by novinář mohl získávat prostředky, kdyby se dostal do finanční tísně. V roce 1877 byla konečně založena první skutečně novinářská organizace. Přes všechny snahy ale až do 20. století nelze říct, že by novinář bylo klasické plnohodnotné povolání.¹⁵⁶

¹⁵⁶ KOPECKÁ, Lenka. Proč u nás novinářská profese vznikla se zpožděním. In *Český rozhlas* [online]. 16. 01. 2021. [citováno 15. 03. 2023]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/proc-u-nas-novinarska-profese-vznikala-se-zpozdenim-8405330>

ZÁVĚR

Bakalářská práce *Postava novináře v české literatuře 19. století* zkoumala novináře jako literární postavu a porovnávala reálného dobového novináře s obrazem novináře ve vybraných textech. Byla zvolena čtyři prozaická díla pocházející z 19. století. Cílem bylo zjistit, jak je vnímán a vyobrazován novinář v beletrii 19. století. V rámci zkoumání novináře se práce zabývala i vývojem novinářského povolání a tištěných periodik.

Z celého výzkumu vyplývá, že v první polovině 19. století neměl novinář ve společnosti ještě velkou roli, jelikož v prozaických textech se ve větší míře objevuje až v poslední třetině století. Profese novináře se tedy v této době teprve začínala utvářet, ale ani na konci století stále není možné novinářskou profesi ani samotného novináře přesně definovat.

Novinář v textech nikdy nevykonává pouze novinářské povolání. Psaní do novin je většinou považováno jen jako přivýdělek ke stálé práci. Ve společnosti ale novinář začíná mít své místo a skrze své články dokáže utvářet veřejné mínění. Není však pravidlem, že je novinář se svými názory a postoji společností přijat. Toto východisko se vztahuje nejen k analyzovaným textům, ale také k realitě 19. století

Novinář není společností považován pouze za osobu, která noviny píše, ale z analýz textů vychází další dva novinářské typy – novinář propagátor a novinář roznašeč. Nejhorší postavení má novinář propagátor, který přichází do místa, kde nejsou noviny populární, a tudíž ani on, ani jeho činnost nemá přílišný úspěch. Podobně je na tom také novinář roznašeč, jehož práce je náročná a vyšší společnost ji považuje za podřadnou.

Když pomínu tyto dva typy, tak si novinář během 19. století pomalu buduje své místo ve společnosti a začíná být přijímán, i když doba českému novinářství příliš neprospívá. Nejvíce respektován českým lidem je novinář, který veřejně prosazuje vlastenecké myšlení i přes nebezpečí policejního pronásledování. Beletrie ale znázorňuje i nemorální stranu žurnalistiky, kde se objevuje podplácení, lhaní, omezování a ovlivňování.

Již v 19. století beletrie otevírá téma týkající se nebezpečí tisku. A sice, že tisk je velmoc, která dokáže sloužit, ale i škodit. Vlivný novinář totiž prostřednictvím svého psaného projevu může strhnout společnost nějakým směrem, jež by nemusel mít na společnost ideální dopad.

Vykreslení novináře v beletrii je tedy rozporuplné. Jak je již psáno výše, objevuje se více typů postav. Nelze ale jednoznačně určit, zda je novinář v beletrii 19. století popsán kladně, nebo

záporně. Názory na tuto profesí a osoby, které ji vykonávaly se střídaly a měnily. Je ale zřejmé, že realita novináře 19. století se zrcadlí v prozaických textech.

V závěru je ještě nutno dodat, že pokud je v textu popisovaná postava novináře, vždy se téma dotýká i rozvoje novin, které, jak ze zkoumaných textů vychází, také procházely v 19. století vývojem. Z textů vychází najevo, že i noviny si prošly několika fázemi. Ve městech jejich popularita stoupá mnohem dřív než na venkově. Postupem času se však noviny všude stávají součástí každodenního života lidí. Jejich četba se dokonce stává jakýmsi rituálem, ze kterého se stává stereotyp. Lidé prahnou po novinkách ze svého regionu i ze světa, touží po tom být vzdělaní a mít přehled o tom, co se aktuálně děje.

V úvodu práce byl vymezen cíl – jakým způsobem se postava novináře v beletristickém textu podílela na utváření novináře a novinářského povolání ve skutečnosti. Po podrobném zkoumání lze odpovědět, že literární postavu novináře utvářely skutečné politické a společenské události, a proto postava novináře v beletristickém textu vytváří představu o osobnosti novináře – jaký byl a jak žil.

RESUMÉ

The thesis deals with the topic of the character of the journalist in the Czech literature of the 19th century. The first chapter summarised the political-social and literary context and media development in the 19th century. The events in the examined texts are then compared in the practical part with the information from this chapter. The second chapter is devoted to the literary character's function and characteristics in the prose text. This chapter also adds knowledge from the practical part to the theoretical notes.

The last chapter deals with a review of four selected fiction texts from the 19th century, in which the author examines the character of the journalist in the books: *Makabejšťi*, *Krejčův novinář*, *Jaroslav Zásnecký* and *Bodří Pražané*. Individual works were chosen based on the number of occurrences of the word "journalist". The minimum number of occurrences of a keyword was five. With this number, the four already mentioned works were discovered.

The last chapter analyses the four chosen pieces. The author characterised the journalist's character, environment, and profession in each analysis. Everything that affects the work of a journalist was described.

The aim was to find out how the journalist is manifested in fiction texts and how the literature of the 19th century influenced the development of the journalistic profession.

The bachelor thesis concludes that the journalist appears to a greater extent in prose texts only in the second half of the 19th century. Thus, during this century, journalism was beginning to take shape. Journalism was not enough to make a living, so journalists also pursued other professions.

A new finding emerged from the analyses, namely that a journalist is not only a person who writes a newspaper, but there are also other possible contents of journalistic work - journalist-distributor and journalist-propagator. Furthermore, the bachelor's thesis maps the journalistic profession's and newspapers' development. At the end of the 19th century, reading newspapers was already a part of everyday life.

POUŽITÁ LITERATURA

PRIMÁRNÍ LITERATURA

HERRMANN, Ignát. *Bodří Pražané: postavičky z pražských zdí a ulic: nepatrné kresby Ignáce Herrmanna*. V Praze: Bursík a Kohout, 1893. Naše knihovna (Bursík & Kohout).

PAKOSTA, Vojtěch. *Krejčův novinář: obraz ze života naší doby*. V Praze: Katolický spolek tiskový, 1876.

ŘEZNÍČEK, Václav. *Jaroslav Zásnecký*. V Praze: Václav Řezníček, 1894. Modrá knihovna (Václav Řezníček).

ŠIMON, Josef. *Makabejští: román z naší doby*. Praha: Edv. Beaufort, 1898.

PRIMÁRNÍ ČASOPISECKÉ ZDROJE

BIRNAD, Jindřich. Literární oznamovatel. *Plzeňské listy*. Plzeň: J.R.Port, 26.6.1909, **45**(143), s. 10. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:d98c17f1-f9d7-4cc1-a863-7ab96458f3d3>

ČECH, L. Nové písemnictví. *Osvěta: listy pro rozhled v umění, vědě a politice*. Praha: Václav Vlček, 1893, **23**(12), s. 1148. ISSN 1212-026X. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:fc789c50-cc45-11e4-b880-005056825209>

Čech: politický týdeník katolický. Praha: Antonín Schmitt, 1869-1937. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:5c259210-2182-11e6-918e-5ef3fc9ae867>

ČERNÝ, Antonín. Literatura. *Plzeňský obzor: svobodomyšlný list pro Plzeň a západní Čechy*. Plzeň: Jan Hessler, 27.2.1909, **undefined**(25), s. 7. ISSN 1805-1340. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:445330e0-2b20-11e7-9401-005056822549>

Duch času: časopis hájící zájmy čtvrtého stavu. Prossnitz [Prostějov], 1884. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/vkol/uuid/uuid:12ec917f-f872-42a0-aa98-b388157fccdf>

Duch času: Nedělní list Svornosti. Chicago: A. Geringer, 1877-1948. ISSN 2575-7237. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:db7b8e6-5af2-4fc7-b4e2-6e23f713d51c>

Duch času: orgán strany sociálně-demokratické. Ostrava: Jan Prokeš, 1903-1938. ISSN 1805-5990. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/svkos/uuid/uuid:6209142b-e2c2-4853-963a-f6cb1a40ad6c>

KUDRNÁČ, Václav. Literatura. *Listy pojizerské: čtrnáctidenník nepolitický, věnovaný zájmům občanským, poučení a zábavě, pro okresy: Turnovský, Mnichovo-Hradištský, Železno-Brodský, Semilský, Lomnický, Česko-Dubský*. Turnov: Vavřinec Kudrnáč, 20.05.1894, **8**(10), s. 5. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:113ca690-e167-11ea-a0d6-5ef3fc9bb22f>

Národní listy. Praha: Julius Grégr, 1.11.1892. ISSN 1214-1240. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:c8451670-4c13-11e7-9ad3-5ef3fc9ae867>

Obnova. Hradec Králové: Politické družstvo tiskové v Hradci Králové, 30.9.1904. ISSN 1803-1455. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:95e57a30-1d55-11e8-8ee4-005056825209>

Obrana víry: časopis věnovaný zájmům katolickým. Praha: Petr Kopal, 1884-1901. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:777bc940-f605-11e7-b30f-5ef3fc9ae867>

Plzeňské listy. V Plzni: J. R. Port, 1875-1911. ISSN 1804-0187. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:3da220d0-6b98-11de-9ebf-000d606f5dc6>

Poutník: kalendář pro katolíky na obyčejný rok. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:50d92c30-04c2-11de-adb1-000d606f5dc6>

Pravda: Politický časopis. Praha: František Škorpil, 1867, 1. Dostupné z: <https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:018e5720-c447-11dc-8754-000d606f5dc6>

Vlast: časopis pro poučení a zábavu. Praha: Družstvo Vlast, 1884-1941. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:b31f8680-6703-11e7-8b50-001018b5eb5c>

VYKOUKAL, F. V. Seznam knih pro mládež škole odrostlou. *Česká osvěta: list věnovaný zájmům veřejného knihovnictví a organizaci lidového vzdělání*. Velvary: Kamil Harmach, 02.1911, 7(2), s. 50. Dostupné z: <https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:f0fc2d41-92c2-11e9-8812-5ef3fc9bb22f>

ZDOBNICKÝ, B. Ignát Herrmann. *Český Lloyd: časopis národohospodářský: orgán obchodního spolku Merkur: orgán ústředního spolku maloobchodníků (kupců) z Čech, Moravy a Slezska*. V Praze: Leopold Schulz, 16.08.1924, 40(66). s. [333]. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:f099ff40-5a70-11e6-b155-001018b5eb5c>

SEKUNDÁRNÍ LITERATURA

ARISTOTELÉS. *Poetika*. Přeložil František GROH. Praha: Gryf, 1993. ISBN 80-85829-01-0.

BALAJKA, Bohuš. *Přehledné dějiny literatury 1: dějiny literatury české a slovenské s přehledem vývojových tendencí světové literatury*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1970.

BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8.

BITNAR, Vilém. *Vojtěch Pakosta: život a dílo [básníka: k odhalení jeho pamětní desky 7. července 1935 ...]*. Deštná: Kroužek rodáků z Deštné a okolí, 1935.

CONBOY, Martin. *Journalism. A Critical History*. London: SAGE Publications Ltd., 2004. ISBN: 0761941002

DVOŘÁK, Karel, VODIČKA, Felix, ed. *Dějiny české literatury*. Praha: Československá akademie věd, 1960.

- FOŘT, Bohumil. *Literární postava: vývoj a aspekty naratologických zkoumání*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2008. ISBN 978-80-85778-61-8.
- HODROVÁ, Daniela. *--na okraji chaosu--: poetika literárního díla 20. století*. Praha: Torst, 2001. ISBN 80-7215-140-1.
- HØYER, Svennik; LAUK, Epp. *The Paradoxes of the Journalistic Profession: A Historical Perspective*. Nordicom Review, 2003.
- JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Média a společnost*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-697-7.
- JIRÁK, Jan, Barbara KÖPPLOVÁ a Radim WOLÁK, ed. *Česká novinářka: k postavení a obrazu novinářek v českých médiích*. Praha: Portál, 2011. s. 41-42. ISBN 978-80-262-0056-7.
- KOLEKTIV AUTORŮ. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 2008. sv. 4, část 1. S–T. ISBN 978-80-200-1670-6.
- KOLEKTIV AUTORŮ. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 2000. sv. 3, část 2. P–Ř. ISBN 80-200-0708-3
- KOLEKTIV AUTORŮ. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 1993. sv. 2, část 1. H–J. ISBN 80-200-0468-8
- LEHÁR, Jan. *Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha, 1998. Česká historie. ISBN 80-7106-308-8.
- MUKAŘOVSKÝ, Jan. *Dějiny české literatury III.: Literatura druhé poloviny devatenáctého století*. Praha: NČSAV, 1961.
- RIMMON-KENAN, Shlomith. *Poetika vyprávění*. Brno: Host, 2001. Strukturalistická knihovna. ISBN 80-7294-004-X.
- RYCHLÍK, Jan a Vladimír Georgiev PENČEV. *Od minulosti k dnešku: dějiny českých zemí*. Praha: Vyšehrad, 2013. ISBN 978-80-7429-387-0.
- SOUHRADA, Josef. *Lenka z pohodny: obraz ze skutečnosti*. V Praze: Katolický spolek tiskový, 1879. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:7c49a6c0-4ba8-11e7-9ad3-5ef3fc9ae867>
- SVOZIL, Bohumil. *Česká literatura ve zkratce: období od 9. století po konec 20. století*. Praha: Brána, 2013. ISBN 978-80-7243-650-7.
- VERNER, Pavel. *Historie mediální komunikace*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2013. ISBN 978-80-7452-027-3.

SLOVNÍKY, ENCIKLOPEDIÉ

Novinář. In: *Slovník česko-německý*. Díl 2. [736]. Vokabulář webový [online]. c2006 [cit. 10.03.2023]. Dostupné z: <https://vokabular.ujc.cas.cz/moduly/slovníky/digitalni-kopie-detail/JgSlov02/strana-736>

Pakosta Vojtěch. In: *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. V Praze: J. Otto, 1902. sv. 19. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/nkp/uuid/uuid:1d7c2f00-04ce-11e5-91f2-005056825209>

VLAŠÍN, Štěpán. *Slovník literární teorie*. Druhé vydání. Praha a Brno: Československý spisovatel, 1977.

ONLINE ZDROJE

KOPECKÁ, Lenka. Proč u nás novinářská profese vznikla se zpožděním. In *Český rozhlas* [online]. 16. 01. 2021. [citováno 15. 03. 2023]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/proc-u-nas-novinarska-profese-vznikala-se-zpozdenim-8405330>

Příspěvatelé Encyklopedie knihy, *Noviny* [online], c2019, Datum poslední revize 30. 09. 2019, 08:11 UTC, [citováno 24. 01. 2023] Dostupné z: <https://www.encyklopedieknihy.cz/index.php?title=Noviny&oldid=16929>

Příspěvatelé Encyklopedie knihy, *Rychlolis* [online], c2018, Datum poslední revize 10. 12. 2018, 22:47 UTC, [citováno 24. 01. 2023] Dostupné z: <https://www.encyklopedieknihy.cz/index.php?title=Rychlolis&oldid=15317>